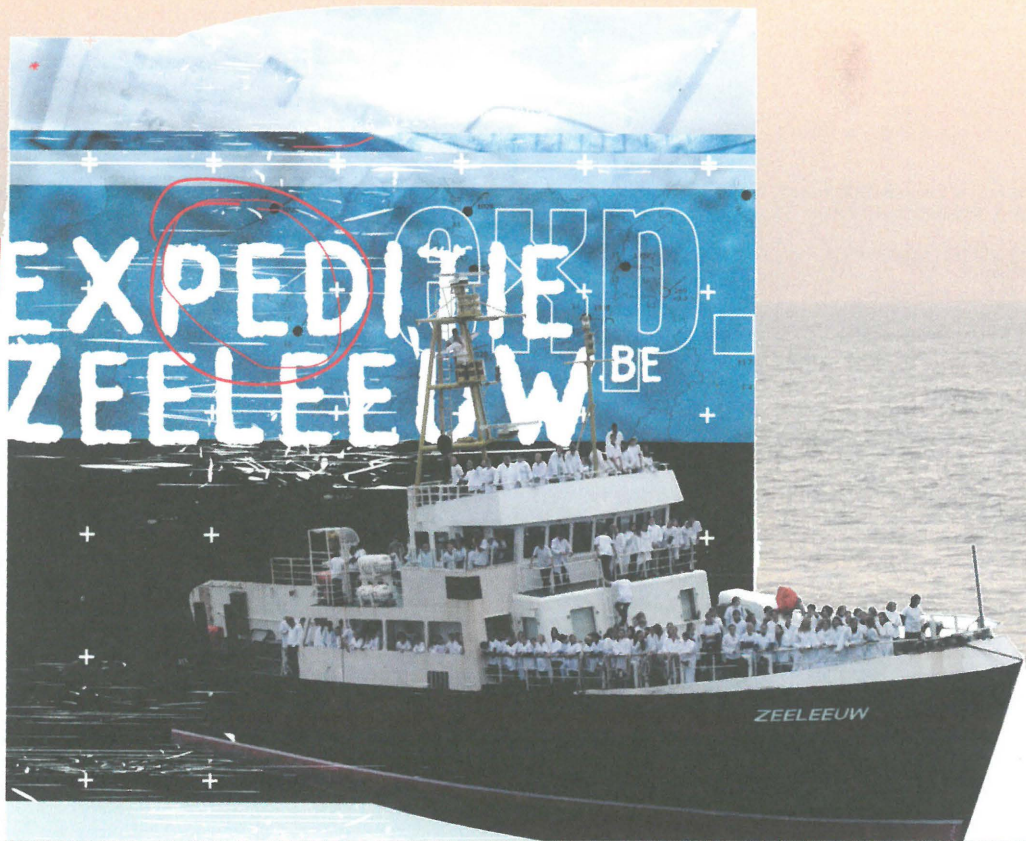

Wij werven →
5000
expeditie leden

Expeditie Zeeleeuw: uniek educatief
zeeproject voor 17-18 jarigen

Zilte natuurwaarden
in de weegschaal
van het Instituut voor
Natuurbehoud

Focus

'Expeditie Zeeleeuw': uniek educatief zeeproject voor 17-18 jarigen

Zeeleeuw en Serres van De Haan

- Nieuwe gripper aangekocht in functie van onderzoek grindbanken
- Luchtkwaliteit en eutrofiëring: uniek meetproject aan zee

Onderzoek

Zilte natuurwaarden in de weegschaal van het Instituut voor Natuurbehoud (IN)

VMDC

- VLIZ ploeg versterkt met vier jonge gezichten
- Verbouwingen UNESCO Project Office op schema
- Ook voor leerkrachten en studenten met een neus voor zee en kust: de zeebibliotheek van het VLIZ!
- Internationale netwerking vereist mobiliteit
- De MARBENA elektronische conferenties
- Hoe duurzaam worden de Europese kusten beheerd? Het SAIL project

Interview

met Georges Pichot, hoofd van de Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee (BMM)

Kort

- De 'Grote Rede' viert zijn 2000ste abonnee
- VLIZ team loopt kustmaraton
- Vlaams-Nederlandse commissie beoordeelt 'Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium 2010'
- Oostendse havendag en Visserijfeesten 2004, in optimale maritieme sfeer

Colofon

De VLIZ nieuwsbrief wil bekendheid geven aan de activiteiten van Vlaamse onderzoekers en beleidslui actief in de kuststreek, de estuaria en op zee en aan initiatieven van het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ). Standpunten vertolkt door individuen en groepen worden niet noodzakelijk door het VLIZ gedeeld.

De nieuwsbrief verschijnt driemaal per jaar in een oplage van 1.500 exemplaren en wordt gratis verstuurd naar alle VLIZ leden. Overname van artikelen is toegelaten mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever

Jan Mees, VLIZ

Vismijn Pakhuizen 45-52

B-8400 Oostende, België

Coördinatie en eindredactie

Jan Seys

059 34 21 40

jan.seys@vliz.be

Werken mee aan dit nummer

Yves Adams, Griet Ameeuw, Karel Ameye, André Cattrijsse, Kris Decler, Koen Devos, Ingrid Dobbelaere, Olivier Dochy, Joris Everaert, Jan Haspelslagh, Maurice Hoffmann, Eckhart Kuijken, Ann-Kathrien Lescauwat, Dirk Maes, Stephan Marchant, Dominique Milh, Sam Provoost, Eric Stienen, Erika Van den Bergh, Ward Vanden Berghe, Christine Verscheure

Vormgeving

Johan Mahieu

Foto's/illustraties

Yves Adams (YA), Administratie Waterwegen en Zeewezen afdeling Waterwegen Kust (AWZ-WWK), Jean-Claude Dauvin (DA), Kris Decler (KD), Misjel Decler (MD), Joris Everaert (JE), Instituut voor Natuurbehoud (IN), Dirk Maes (DM), Frederic Piesschaert (FP), Sam Provoost (SP), Renard Centre for Marine Geology (RCMG), Jan Seys (JS), Jan Soors (JSO), Eric Stienen (ES), Tomas Termote (TT), Christine Verscheure (CV), Vlaams Instituut voor de Zee (VL),

Drukkerij

De Windroos nv

Gedrukt op biosetpapier 130 g (uitzonderlijke oplage 2000 ex.)

Algemene informatie

VLIZ vzw

Vismijn Pakhuizen 45-52

B-8400 Oostende

Tel.: 059 34 21 30

Fax: 059 34 21 31

e-mail: info@vliz.be

http://www.vliz.be

ISSN 1376-5027

Editoriaal

Het VLIZ staat ten dienste van de zeewetenschappelijke gemeenschap in Vlaanderen. Vanuit deze opdracht en ingesteldheid zijn we met onze ploeg in het jaar 2000 gestart. En dit pad zullen we ook in de toekomst verder bewandelen. De doorlichting van de werking van het Vlaams Instituut voor de Zee in de opstartperiode (1999-2003) heeft daar in essentie niets aan veranderd. Wel heeft deze doorlichting bijgedragen tot een herbronning en actualisering van onze doelstellingen. Deze worden opgenomen in onze nieuwe statuten, in de nieuwe beheersovereenkomst 2005-2009 die we binnenkort met de Vlaamse en provinciale overheden hopen af te sluiten en in het daaraan gekoppelde werkplan voor dezelfde periode.

Als VLIZ-lid krijgt u onze 'nieuwe' doelstellingen in primeur. Nieuw hierbij is dat aan de vier strategische doelstellingen een vijftal activiteiten en een aantal uitgangspunten en randvoorwaarden gekoppeld worden. Dit maakt het VLIZ m.i. nog transparanter en schept een helder kader waaraan onze werking gespiegeld kan worden, en waarop we door onze 'gebruikers' graag afgerekend worden. Het VLIZ stelt zich vanaf heden tot doel: (1) het Vlaamse zeewetenschappelijk onderzoek te bevorderen, (2) de internationale uitstraling van dit onderzoek te bevorderen, en te fungeren als internationaal aanspreekpunt, (3) de visibiliteit van het Vlaamse zeewetenschappelijk onderzoek naar het grote publiek toe te verhogen (vulgarisering en sensibilisering), en (4) het - gevraagd en ongevraagd - aanleveren van wetenschappelijke informatie over de zee aan beleidsverantwoordelijken zodat zij deze kunnen gebruiken in hun beleidsvorming inzake mariene aangelegenheden.

Om deze strategische doelstellingen te realiseren, zal het VLIZ de volgende activiteiten ondernemen: (1) het praktisch faciliteren van marien wetenschappelijk onderzoek door het inzetten van het onderzoeksschip de Zeeleeuw en andere gemeenschappelijk te gebruiken onderzoeksapparatuur en -infrastructuur voor zeewetenschappelijk onderzoek; (2) het beheren en verder uitbouwen van het Vlaams Marien Data- en Informatiecentrum (VMDC), inclusief de mediatheek van het VLIZ; (3) het faciliteren van een netwerk van mariene wetenschappers en andere betrokkenen door het aanbieden van een platform (in de vorm van de wetenschappelijke commissie), het organiseren van bijeenkomsten, congressen en vergaderingen en het uitgeven van publicaties, waarbij een kerntaak is de expertise in Vlaanderen blijvend in kaart te brengen en deze aan te reiken aan geïnteresseerden in binnen- en buitenland; (4) het beheren van een informatieloket (verstrekker van objectieve, wetenschappelijke informatie) voor wetenschappers, beleidsverantwoordelijken, leerkrachten, studenten, geïnteresseerde burgers, etc., dat antwoord geeft op gestelde vragen; daarnaast kan dit informatieloket ook op eigen initiatief informatie verstrekken door in te spelen op de actualiteit en zal het het Vlaams marien wetenschappelijk onderzoek helpen promoten via tentoonstellingen en publieksdagen, via publicaties en de website, en door de organisatie en co-organisatie van studiedagen, workshops en symposia; en (5) het verstrekken van informatie vanuit en naar de internationale gemeenschap.

Bij al onze activiteiten zullen we de volgende uitgangspunten en randvoorwaarden in rekening brengen, principes die een feitelijke bestendiging betekenen van onze manier van werken:

- het VLIZ is een instelling met een duidelijk wetenschappelijk karakter, maar ontplooit zelf geen onderzoeksactiviteiten (dit om competitie met de onderzoeksgroepen te vermijden)
- het VLIZ heeft een multidisciplinair karakter en ondersteunt alle mariene onderzoeksdisciplines
- het VLIZ ondersteunt zeewetenschappelijk onderzoek in de breedste zin, d.w.z. dat met 'zee' niet enkel het open water en de zeebodem verstaan wordt, maar tevens alle getij- en kustgebonden systemen; alle gebieden waar Vlaamse mariene wetenschappers actief zijn of waren, behoren tot de scope van het VLIZ
- de informatie die door het VLIZ verstrekt wordt, is wetenschappelijk onderbouwd (in regel wordt doorverwezen naar experts of wordt het netwerk van experts geconsulteerd, waarbij er steeds over gewaakt wordt hun inbreng te citeren)
- het VLIZ promoot een geïntegreerde benadering (integratie van onderzoeksdisciplines, sectoren, land-zee, grensoverschrijdend)
- het VLIZ is ongebonden en neutraal
- het VLIZ gaat uit van openbaarheid van bestuur, openheid en overleg
- het VLIZ promoot duurzaamheid (de drie pijlers van duurzaam beheer zijn het milieu, de economie en het sociale).

Conform deze doelstellingen zal het VLIZ vanaf heden het FWO Vlaanderen vertegenwoordigen in de Marine Board van de European Science Foundation (ESF). Het VLIZ zal er over waken dat informatie vanuit de ESF naar de Vlaamse mariene onderzoeksgemeenschap stroomt - en vice versa. Hierbij zal de wetenschappelijke commissie als communicatiekanaal gebruikt worden. De samenstelling van deze commissie - en dus de vertegenwoordigers van uw instelling in deze commissie - vindt u op de VLIZ-website.

Trouw aan de hoger geschetste doelstellingen, geeft ook de onderliggende nieuwsbrief opnieuw graag zichtbaarheid aan een Vlaamse onderzoeksinstelling die het zilte nat niet schuwt. Het Instituut voor Natuurbehoud passeert de revue en neemt u mee in het beleidsondersteunend natuuronderzoek in Vlaanderen. In de thematische bijdrage gaat alle aandacht naar het nieuwe educatieve project 'Expeditie Zeeleeuw', dat vanaf januari 2005 effectief van start gaat en jongeren wil aanzetten om zich onder te dompelen in zeewetenschappelijk onderzoek. Met de hulp van een schare aan Vlaamse zeewetenschappers worden 17-18 jarigen in klasverband uitgedaagd om oplossingen te zoeken voor tien beleidsknelpunten op zee of in de kustzone.

Wie het creatiefst voor de dag komt, wint een heuse expeditie aan boord van het onderzoeksschip Zeeleeuw en mag het allemaal ook nog eens uitleggen op het televisiescherm. En ook dit nummer van de VLIZ Nieuwsbrief sluiten we af met een pittig interview. Niemand minder dan dr. Georges Pichot, hoofd van de Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee (BMM), geeft zijn ongezoeten mening over zoute onderwerpen!

Jan Mees
directeur VLIZ

'Expeditie Zeeleeuw': uniek educatief zeeproject voor 17-18 jarigen

Het is bijna zover! Op 12 januari 2005 gaat 'Expeditie Zeeleeuw' effectief van start en zullen jongeren uit de derde graad TSO, ASO en BSO een virtuele verkenningstocht langs de Belgische kust kunnen maken met het oceanografisch onderzoeksschip De Zeeleeuw. Omdat dit project toch wel uniek is, willen we er in deze nieuwsbrief graag wat extra aandacht aan besteden.

Maar wat is 'Expeditie Zeeleeuw' nu exact, vraagt u zich misschien af? Met dit project, kaderend in het actieplan Wetenschapsinformatie en Innovatie van de Vlaamse overheid, willen de initiatiefnemers jongeren via het medium internet onderdompelen in tien probleemvelden die met de zee te maken hebben en hen stimuleren om zelf met creatieve, onderbouwde oplossingen voor deze problemen voor de dag te komen. De probleemvelden zijn zo gekozen dat ze de belangrijkste beleidsdomeinen en zeewetenschappelijke onderzoeksvelden omvatten, waarvan de ca. 500 zeewetenschappers in Vlaanderen hun dagdagelijkse actiedomein maken: klimaat (en kustverdediging), scheepvaart (meteorologie en golven), visserij/aquacultuur, biodiversiteit, vervuiling, erfgoed, zeelucht, strandafval, ruimtelijke planning en oorlogsmunitie. Vragen als "Is kweek van kabeljauw een alternatief voor de tanende visserij op de soort?", "Hoe vaar je een haven binnen, rekening houdend met golven, ondiepten en weersomstandigheden?", "Wat met de gedumpte oorlogsmunitie voor de kust van Heist?" komen daarbij aan bod. De klas die het best scoort in het voorstellen van originele oplossingen wint een heuse expeditie met het oceanografisch schip De Zeeleeuw!

Voor wie en waarom?

De toegang tot de website die Expeditie Zeeleeuw stuurt, zal volledig vrij zijn. Dit betekent dat iedereen ongehinderd gebruik kan maken van de mogelijkheden van dit virtueel leertraject. Toch is het project in de eerste plaats ontworpen naar een doelpubliek van 17-18 jarigen in klasverband (ASO, BSO en TSO). Niet alleen is bij het ontwerpen immers rekening gehouden met het niveau en de leefwereld van deze leeftijd, ook wil het project de jongeren op het juiste moment aanzetten tot het kiezen van een studierichting in het wetenschappelijk onderzoek of de maritieme technologie. Daarmee sluit 'Expeditie Zeeleeuw' naadloos aan bij de ambities van het actieplan 'Wetenschapsinformatie en Innovatie',

Honderden leerlingen zullen op 12 januari vertrekken op virtuele zeereis. Enkel de winnende klas zal van 4 tot 8 april meevaren met de echte Zeeleeuw (VL)

dat een initiatief is van de Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Ruimtelijke Ordening, Wetenschappen en Technologische Innovatie. En wat meer is, 'Expeditie Zeeleeuw' is ook een bewuste invulling van de vakoverschrijdende eindtermen, leren leren, sociale vaardigheden, opvoeden tot burgerzin en milieueducatie.

Deze wervende affiche werd verstuurd naar 2800 leraren uit 700 scholen in Vlaanderen (VL)

EEN ZEEREIS MET 10 ANKERPUNTEN

De wervende affiche voor dit project verradt het al: 'Expeditie Zeeleeuw' wordt een reis langs de kust, met tien stopplaatsen of ankerpunten overeenstemmend met de tien kustgemeentes. Aan elk ankerpunt is een thema of leermodule verbonden, dat telkens zowat 15 lesuren in beslag neemt, en onderbouwd en ondersteund wordt door een team van échte zeewetenschappers. De virtuele reis begint te Oostende en eindigt in Zeebrugge. De reis is niet vrijblijvend. Er dient telkens een probleem opgelost te worden, dat beantwoordt aan een strikt leerdoel. Voor elke module wordt ook aangegeven voor welke onderwijsvorm (ASO, BSO of TSO) ze – op basis van de techniciteit, het theoretisch karakter en de toepasbaarheid – het meest geschikt is:

EXPEDITIETRAJECT – PROBLEEM – LEERDOEL

1

Oostende – 'Biodiversiteit' [ASO]

Probleem: Je wordt uitgedaagd om een sensibiliseringscampagne te organiseren over de rijkdom aan leven in de Noordzee. Het wordt je evenwel niet gemakkelijk gemaakt. Niet het zeehondje wordt immers de mascotte van je actie, maar wel de schelpkokerworm!

Leerdoel: De soortenrijkdom van de Noordzee wordt tastbaar en zichtbaar gemaakt. Leerlingen kunnen de waarde inschatten van soortenrijkdom en kunnen die meten.

Een sensibiliseringsactie voeren over zeehondjes is niet zo moeilijk. Iedereen kent ze en waardeert ze. Het opnemen voor een schijnbaar vies en nutteloos dier als de schelpkokerworm vergt heel wat meer moed en finesse. Een uitdaging voor zij die deelnemen aan *Expeditie Zeeleeuw*! (MD)

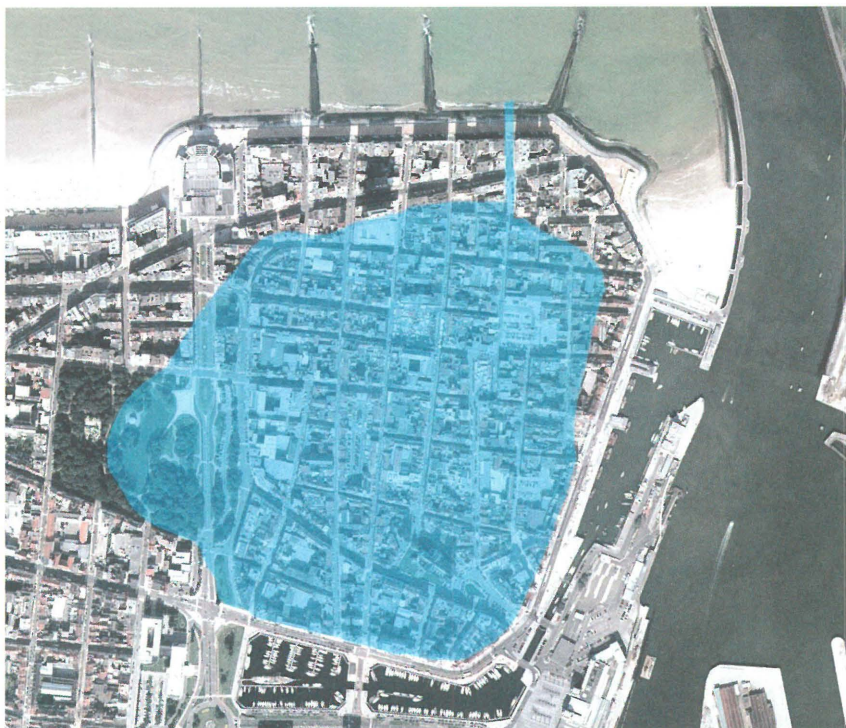
2

Middelkerke – 'Klimaat' [TSO]

Probleem: Ontwerp het actieplan kustverdediging om Middelkerke tegen 2100 voor te bereiden op een zeespiegelstijging van 60 cm en een 1000-jarige storm.

Daarbij moet je erover waken de toeristische en ecologische waarde van het strand zomin mogelijk in gevaar te brengen.

Leerdoel: Leerlingen hebben een beter inzicht in het verband tussen klimaatverandering en stijging van de zeespiegel; zij begrijpen de impact van zeespiegelstijging op de kustverdediging. Technische en bouwkundige aspecten van kustverdediging worden belicht. Ook rampenplanning en strategische keuzes tussen zachte versus harde oplossingen komen aan bod.

De overheid stelt alles in het werk om een overstroming van het hinterland vanuit zee te vermijden. Dit statisch beeld van een simulatie uit het project 'Expeditie Zeeleeuw' toont wat er kan gebeuren als laks zou worden omgesprongen met het kustverdedigingsbeleid te Oostende. In de module klimaat van 'Expeditie Zeeleeuw' worden jongeren uitgedaagd om in Middelkerke een nieuwe zeedijk te ontwerpen die een 1000-jarige storm en een verwachte zeespiegelstijging van 60 cm tegen 2100 kan trotseren. Daarbij moeten ze erover waken de toeristische en ecologische waarde van het strand zomin mogelijk in gevaar te brengen (VL)

3

Nieuwpoort – 'Erfgoed' [ASO]

Probleem: 'The Antwerp Diving Club' wil het scheepswrak van de HMS Hermes lichten. Maar niet iedereen vindt deze bergingsactie nodig. Zij vragen je advies over de haalbaarheid en wenselijkheid. Leerdoel: Leerlingen zijn zich bewust van de aanwezigheid en de waarde van maritieme archeologie. Leerlingen leggen verbanden tussen een wrak uit WO-I en de historische context.

Er is een duidelijk aanknopingspunt met het vak geschiedenis. Alles wat met WO-I te maken heeft kan aan deze module gekoppeld worden.

Beslissen of een scheepswrak al of niet kan en mag blijven liggen op de zeebodem is niet steeds gemakkelijk. Het hangt o.a. af van de hinder die het veroorzaakt voor de scheepvaart en van de archeologische waarde van het wrak. Met de aangeboden informatie binnen 'Expeditie Zeeleeuw' ligt een oplossing binnen handbereik (TT)

4

Koksijde – 'Strandafval' [BSO]

Probleem: Het strand ligt soms bezaaid met wier, schelpen, plastic, netten en andere rommel. Toch is niet al dit 'afval' een probleem. Natuurlijke aanspoelsels zoals schelpen en wier, zijn als de bladeren in een bos en verdwijnen wel van zelf. Echt storend afval als plastic verdwijnt niet vanzelf en kan maar beter verwijderd worden. Leg aan het gemeentebestuur van Koksijde uit wat het beste beheersplan is voor afval op het strand.

Leerdoel: Leerlingen zijn in staat natuurlijk afval en afval van menselijke oorsprong te onderscheiden. Zij begrijpen dat het afvalbeheer van het strand een invloed kan hebben op het strandecosysteem. Leerlingen voelen zich medeverantwoordelijk om zorg te dragen voor het strand.

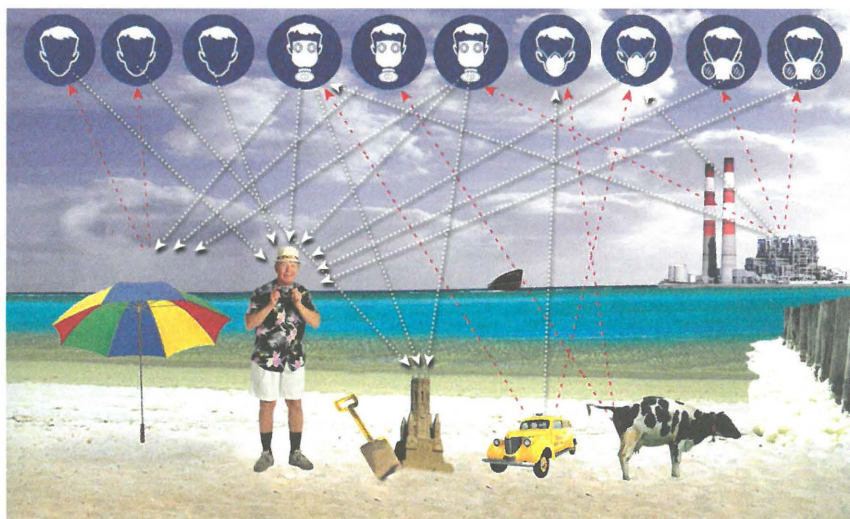
Het strand ligt soms bezaaid met wier, schelpen, plastic, netten en andere rommel. Toch is niet al dit 'afval' een probleem. Natuurlijke aanspoelsels zoals schelpen en wier, zijn als de bladeren in een bos en verdwijnen wel van zelf. Echt storend afval als plastic verdwijnt niet vanzelf en kan maar beter verwijderd worden. Hoe dit best kan geschieden leer je in de module 'strandafval' (VL)

5

De Panne – 'Zeelucht' [ASO]

Probleem: Er wordt vaak beweerd dat zeelucht heel gezond is, maar is dat ook zo?

Leerdoel: Leerlingen hebben inzicht in de belangrijkste componenten van lucht. Zij begrijpen aspecten over de oorzaken en effecten van sommige vervuilende stoffen en hun evolutie in de tijd. Leerlingen zijn in staat een objectief en genuanceerd antwoord te formuleren op een complexe vraag.

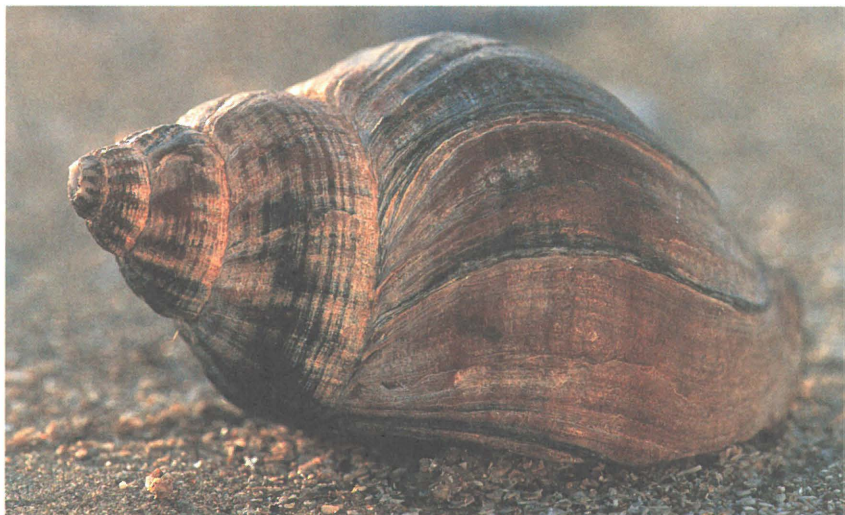

Is zeelucht gezonder? Het wordt vaak beweerd, maar is het ook zo? In deze module leer je dat lucht meer dan 'lucht' is en heel wat verschillende scheikundige elementen bevat. Op basis van deze informatie wordt het een stuk makkelijker om een onderbouwd oordeel te vellen (VL)

6

Bredene – ‘Vervuiling’ [ASO]

Probleem: Je bent medewerker aan het labo Milieutoxicologie van de Gentse Universiteit. De minister van Leefmilieu vraagt je een alternatief te formuleren voor het hormoonverstorende tributyltin, gebruikt als aangroeiwerende component van scheepsverf. **Leerdoel:** Leerlingen kunnen het belang inschatten van zichtbare en onzichtbare vervuiling. Zij begrijpen wat ‘giftig’ betekent. Zij hebben inzicht in wat een stof gevaarlijk maakt. Ook moeilijker termen als biomagnificatie, concentratie en persistentie komen aan bod.

De Internationale Maritieme Organisatie heeft het gebruik van tributyltin als aangroeiwerende component in scheepswerven verboden. Dit giftig bestanddeel bleek immers de oorzaak van geslachtsveranderingen bij wulken en andere zeeslakken. Maar wat nu? Hoe kan in de toekomst vermeden worden dat scheepssrompen gaan volgroeien met wieren en mosselen en zo een belangrijke meerkost aan brandstof veroorzaken? Dit is de uitdaging in deze module van ‘Expeditie Zeeleeuw’ (MD)

7

De Haan – ‘Visserij’ [TSO]

Probleem: De kabeljauw heeft het moeilijk ten gevolge van overbevissing. Misschien is het kweken van kabeljauw wel de ‘deus ex machina’ om de markt te kunnen blijven bevoorraden met voldoende kabeljauw? Onderzoek of aquacultuur wenselijk en haalbaar is als alternatief voor het verzekeren van voldoende aanbod van kabeljauw in de toekomst. **Leerdoel:** Leerlingen hebben inzicht verworven in de mogelijkheden die aquacultuur biedt versus de klassieke visserij. Leerlingen krijgen enig objectief zicht op de evolutie van de visstanden.

Vis vangen of vis kweken: is dit de vraag die we ons moeten stellen, willen we de markt kunnen blijven bevoorraden van voldoende gezonde vis? (MD)

8

Blankenberge – ‘Ruimtelijke Planning’ [BSO]

Probleem: Leg een gaspijplijn door de Noordzee rekening houdend met kostprijs en dertien andere ‘gebruikers’ van de Noordzee.

Leerdoel: Leerlingen begrijpen dat het efficiënt en duurzaam gebruik van ruimte ook op zee van toepassing is. Zij hebben noties van wat bestemming van ruimte betekent en wat belanghebbenden zijn.

Wie een actie op zee wil ondernemen, ondervindt al snel dat hij hier niet alleen is, maar rekening dient te houden met heel wat andere spelers. Hoe leg je een nieuwe gaspijpleiding aan in het Belgisch deel van de Noordzee, aan minimale kostprijs en rekening houdend met alle andere gebruikers van de zee: dit is de uitdaging waar je voor staat in deze module (VL)

9

Heist – ‘Oorlogsmunitie’ [BSO]

Probleem: Badgasten in Heist zijn ongerust over de aanwezigheid van mosterdgas op een munitiedumpplaats voor de kust, daar gestort na de eerste wereldoorlog.

Als Vlaams minister van Leefmilieu geef je antwoord op een parlementaire vraag, die polst naar oplossingen voor dit probleem. Leerdoel: Leerlingen kunnen zich inleven in de rol van een beleidsverantwoordelijke bij het oplossen van een milieu-probleem. Op deze wijze wordt hen zeer concreet burgerzin bijgebracht.

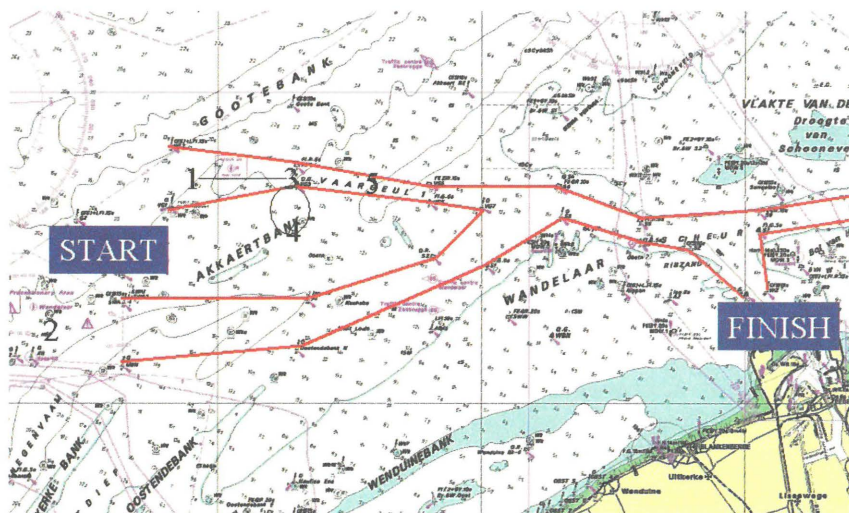
Na de eerste wereldoorlog werden belangrijke hoeveelheden oorlogsmunitie, waaronder ook chemische wapens, ter hoogte van Heist op zee gedumpt. Dat deze kwestie geen simpele oplossing kent, leer je al snel tijdens je virtuele reis door de module ‘Oorlogsmunitie’ van Expeditie Zeeleeuw (RCMG)

10

Zeebrugge – ‘Scheepvaart’ [TSO]

Probleem: Als kapitein van de ‘Clara Rof’, dien je zo snel en goedkoop mogelijk een lading BMW’s af te leveren in de haven van Zeebrugge.

Leerdoel: Jongeren zien in dat een veilige toegang bieden tot de Vlaamse havens een complex probleem is. Zij hebben noties over de impact van golven op schepen en onderkennen het belang van het Meetnet Vlaamse Banken, dat hen helpt bij het inschatten van windcondities en golfomstandigheden.

Met een groot schip binnenvaren in een haven is geen lachertje. Je dient rekening te houden met tal van factoren, waaronder de golfcondities, de ligging van de vaargeulen en allerlei meteorologische omstandigheden. Bovendien kost elke minuut oponthoud heel wat geld en mag je dus geen tijd verliezen. Een opgave voor echte zeerotten! (VL)

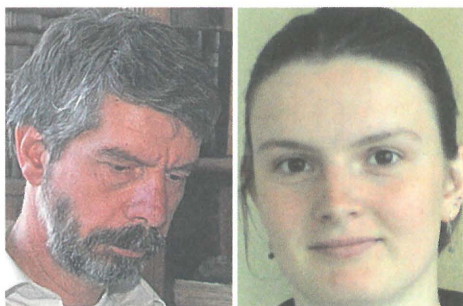
Nog meer uren voor de PC?

In een ‘e-Learning project’ zoals Expeditie Zeeleeuw is een belangrijke rol weggelegd voor de computer. Dat spreekt voor zich. Toch is een dergelijk project niet in de eerste plaats ICT-gestuurd en betekent de “e” van ‘e-Learning’ geenszins dat jongeren worden vastgepind achter een pc.

Wel integendeel. Alle instructies en leermiddelen van het leertraject zijn weliswaar te vinden op het internet, maar de pedagogische uitgangspunten zijn belangrijker. De jongeren worden met name gestimuleerd om het nodige ‘veldwerk’ te doen en voldoende tijd buiten het leslokaal – ver van hun pc – door te brengen. In het zogenaamd probleemgestuurd of ervaringsgericht onderwijs is het immers belangrijk eerst wat te gaan ploeteren in de realiteit, vooraleer men aan de verwerking en synthese van het probleem toekomt. Het is vooral de combinatie van werkvormen die het project sterk maakt. Klassieke groepssessies en veldwerk worden gecombineerd met simulaties en interactieve modellen op het internet. Zo zullen honderden jongeren vanuit gans het Vlaamse land met elkaar in discussie kunnen treden over wat te doen met het strandafval in de gemeente Koksijde.

En wat meer is, de voordelen van het internet worden maximaal benut om de realiteit zo dicht mogelijk te benaderen. Of zoals een leerkracht vroeg: “Stel, wij kunnen met de klas niet naar het strand om dit project uit te voeren, gaan jullie dan het strand naar onze school brengen?”.

Waarop het antwoord luidt: “Ja, dat is de bedoeling!”. Zo bijvoorbeeld kunnen klassen binnen de module ‘biodiversiteit’ geprepareerde stalen van het strand bestellen, om deze vervolgens op school verder te verwerken. Of hoe – ook wanneer de mogelijkheid ontbreekt om kustwaarts te trekken – toch een stuk zee-realistiek kan worden aangeboden, ... met de hulp van de computer.

Vlaamse onderzoekers met ervaring in de kuststreek of op zee vormen de kern van het organisatie-team van Expeditie Zeeleeuw. Tien casusbegeleiders en evenveel 'leading scientists' werden bereid gevonden extra in het voetlicht te treden om de deelnemers aan Expeditie Zeeleeuw bij te staan (VL)

En wat meer is: ook een sterk team échte wetenschappers helpt vanaf de zijlijn

Wat ongetwijfeld één van de sterkste punten is aan 'Expeditie Zeeleeuw' is de directe verbondenheid van dit educatief project met de bestaande zeewetenschappelijke kennis en ervaring in Vlaanderen. Vlaanderen telt immers ruim 500 zee- en kustwetenschappers die binnen diverse domeinen (biologie, chemie, fysica, geschiedenis, recht, etc.) actief zijn. Alle inhoudelijke informatie kwam rechtstreeks voort uit die kennis en ervaring. Bovendien vonden we 20 onderzoekers uit deze 'pool' – per module één casusbegeleider en één 'leading scientist' – bereid in het voetlicht te treden om de deelnemers aan Expeditie Zeeleeuw bij te staan. Zo krijgen alle mariene wetenschappers in Vlaanderen extra visibiliteit. En wat meer is, hierdoor wordt 'Expeditie Zeeleeuw' een van de allereerste projecten die de Vlaamse mariene onderzoeksgemeenschap, gekenmerkt door zijn versnippering, actief samenbrengt rond éénzelfde initiatief! De initiatiefnemer, het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ), kan hierover alleen maar tevreden zijn. Enkele van de belangrijkste doelstellingen van het VLIZ, zoals het zichtbaarder maken van het zeewetenschappelijk onderzoek aan een breder publiek en het bevorderen van de netwerking tussen de diverse spelers, zijn hiermee immers ondervangen.

Inschrijven nu!

Hoef het nog gezegd dat we hopen dat nog vele leerkrachten de volgende weken de weg zullen vinden naar de website: www.expeditiezeleeuw.be om zich met hun klas in te schrijven voor één of meerdere modules. Per module is er nu al een uitgebreide praktische fiche voor de leerkracht beschikbaar (zie website). Het leertraject zelf zal pas volledig klaar en toegankelijk zijn vanaf 20 december.

Karel Ameye (*) en Jan Seys
* SHE Consultancy
(<http://www.sheconsultancy.com>)

Noot: dit artikel kan ook gedownload worden via de VLIZ website:
<http://www.vliz.be>

De Zeeleeuw en de Serres van De haan

Over het educatieve project 'Expeditie Zeeleeuw' kon u reeds alles vernemen in het artikel 'Expeditie Zeeleeuw: uniek educatief zeeproject voor 17-18 jarigen' onder de rubriek 'Focus'. In deze rubriek maken we u deelgenoot van de laatste evoluties inzake het inzetten van de Zeeleeuw en de serres van De Haan ten behoeve van de marien-wetenschappelijke gemeenschap.

Nieuwe gripper aangekocht in functie van onderzoek grindbanken

De zeebodem van het Belgisch deel van de Noordzee bestaat hoofdzakelijk uit fijne tot grove zanden. Toch zijn verder uit de kust ook wel plaatsen te vinden waar keien en grind dagzomen. En omdat de wetenschappelijke interesse voor deze grindbedden recent aan belang lijkt te winnen, besloot het VLIZ een 'Hamon grab' aan te kopen: prijs 9000 EUR. Dit grijptoestel laat toe om sedimentmonsters te nemen op plaatsen waar een Van Veen of Boxcorer – omwille van de aanwezigheid van keien of grof grind – niet behoorlijk functioneert. De aangekochte Hamon grab is een kopij van een toestel dat ontwikkeld is bij het Britse 'Centre for Environment, Fisheries and Aquaculture Science' (CEFAS). Het geldt als standaard voor sedimentstaalnames in zeer grove sedimenten en wordt o.a. reeds volop gebruikt in Nederland en Frankrijk.

Niet alleen op het vlak van onderzoeksuitrusting, maar ook naar de inzet van een up-to-date onderzoeksschip, kijkt VLIZ in de toekomst. Daarom zal de wetenschappelijke commissie van het Vlaams Instituut voor de Zee het initiatief nemen om onder de marine onderzoeksgemeenschap in België een enquête te verspreiden die moet toelaten een haalbaarheidsstudie uit te voeren i.v.m. een nieuw Vlaams onderzoeksschip.

Luchtkwaliteit en eutrofiëring: uniek meetproject aan zee

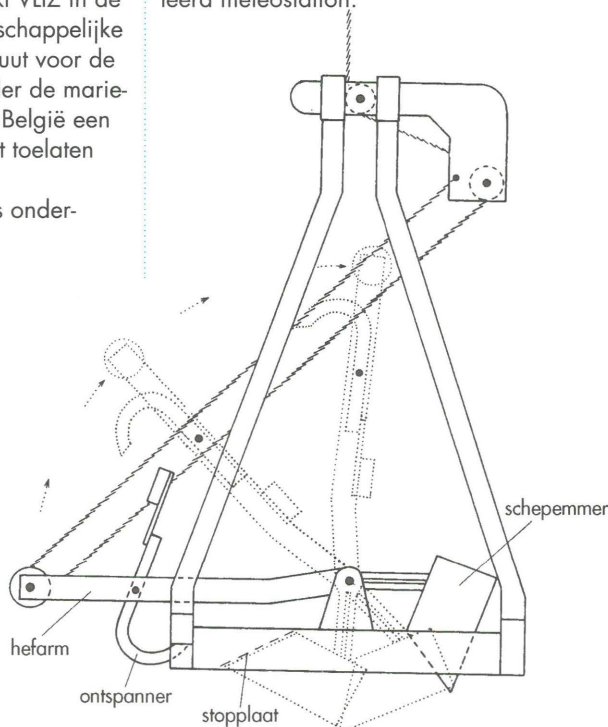
Het is al langer bekend dat met name stikstofhoudende nutriënten, afkomstig van de landbouw, de huishoudens en de industrie, bijdragen tot de 'vermesting' of eutrofiëring van de zee. Deze onnatuurlijke stroom van voedingsstoffen ligt aan de basis van schuimvorming op het strand, vorming van giftige algenbloei of andere fenomenen die visserij en recreatie schaden. Toch zijn er nauwelijks studies voorhanden die systematisch hebben onderzocht hoe de verschillende organische en anorganische stikstofverbindingen door de lucht bewegen en hoe ze met elkaar en met andere partikels interageren. Het goede nieuws is dat daar binnenkort verandering in komt. In het kader van het project 'Atmospheric Nitrogen Input into the North Sea: Inorganic and Organic Nutrient Fluxes' zijn professor René Van Grieken (Universiteit Antwerpen) en projectleider Ricardo Godoi in het late voorjaar 2004 gestart met een reeks vernieuwende staalnames van de luchtkwaliteit aan onze kust. Na een zoektocht naar een geschikte locatie op een flatgebouw aan de kust werd er beslist de toestellen naast de serres in De Haan te plaatsen, waar de conciërge Frank en het VLIZ kunnen instaan voor de dagelijkse vervanging van de filters en filterbuizen. De meeteenheid bestaat uit drie toestellen die de Universiteit Antwerpen toelaten om lucht en regenwater te screenen, aangevuld met een door VLIZ geïnstalleerd meteostation.

Om systematisch de lucht aan zee te kunnen analyseren op organische en anorganische stikstofverbindingen, startte het team van professor Van Grieken in het voorjaar van 2004 met een nieuw, uniek meetproject. De installatie vond een thuis naast de serres van De Haan, die i.s.m. de administratie Waterwegen en Zeewezen door het VLIZ worden ingezet ter ondersteuning van kustonderzoek. De meeteenheid bestaat uit drie toestellen die de Universiteit Antwerpen toelaten om lucht en regenwater te screenen, aangevuld met een door VLIZ geïnstalleerd meteostation. (VL)

De initiatiefnemers verwachten veel van dit project. Door een combinatie van de nieuwste technieken en een ver doorgedreven speciatie van geanalyseerde luchtcomponenten, zal directe input kunnen worden geleverd aan wiskundige modellen die de eutrofiëring van de Noordzee onderzoeken. Ook hoopt men, uit een beter begrip van de fluxen van stikstof in de atmosfeer, een snelle en robuuste routinebemonstering te kunnen uitdokteren en geschikte indicatoren te kunnen bepalen ten behoeve van de oplossing van het eutrofiëringsprobleem in de Zuidelijke Noordzee. Of hoe Belgisch onderzoek mee aan de basis kan liggen van de oplossing van internationale problemen!

VLIZ kocht recent een Hamon grab aan. Met dit grijptoestel kunnen hopen uit de zeebodem worden genomen, ook waar veel grind en keien aanwezig zijn. Tot deze aankoop werd beslist vanwege de toegenomen wetenschappelijke interesse naar de grindbanken voor de kust (DA)

Zilte natuurwaarden in de weegschaal van het Instituut voor Natuurbehoud (IN)

Op 1 maart 1986 zag het Instituut voor Natuurbehoud (IN), als wetenschappelijke instelling van het ministerie van de Vlaamse gemeenschap, het levenslicht. Doel van de oprichting van dit instituut was om ecologische kennis en beleidsrelevante informatie in toepasbare vorm samen te brengen en aldus mee in te staan voor een onderbouwing van het Vlaamse natuurbehoud. Algemeen directeur professor Eckhart Kuijken maakte het allemaal mee van in het prille begin en kreeg het uiteindelijk voor elkaar dat zijn instituut in december 1995 na tien jaar pionieren verhuisde van Hasselt (Kiewit) naar Brussel, en dat het personeelsbestand na een geleidelijke groei van 7 naar ca. 25 dan snel ging toenemen tot 130 medewerkers (waarvan slechts 10% 'vast'). Nu, bijna twintig jaar na de oprichting van het IN, staat alweer een nieuwe fase voor de deur met een geplande fusie met het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer (IBW). Een fusie die moet leiden tot de geboorte van een nieuw Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO). In afwachting hiervan werkt het Instituut voor Natuurbehoud keihard en met passie verder aan zijn kerntaken, waarin het beschrijvend inventariseren en monitoren van de Vlaamse natuur, het ecologisch procesonderzoek en de beleidsgerichte vertaling centraal staan.

Voor deze bijdrage knippen we evenwel slechts één fragment uit het hele werkpakket van het IN, namelijk dat deel dat betrekking heeft op de zee en op door de zee beïnvloede natuur. In een eerste hoofdstukje levert dat een kort overzicht van een aantal grotere initiatieven die het IN gebiedsdekkend voor heel Vlaanderen (inclusief de kustzone en/of stroombekkens van getijdenrivieren) doorvoert. Vervolgens worden een aantal specifieke projecten met een min of meer hoog 'zoutgehalte' uitvoeriger belicht.

KD

MD

YA

Het Instituut voor Natuurbehoud werd in 1986 opgericht als wetenschappelijke instelling van het ministerie van de Vlaamse gemeenschap. De afgelopen twee decennia werkte het IN keihard en met passie verder aan zijn kerntaken, waarin het beschrijvend inventariseren en monitoren van de Vlaamse natuur, het ecologisch procesonderzoek en de beleidsgerichte vertaling centraal staan

Vlaanderens natuur gewikt en gewogen

Waar vind je welke dieren en planten?

Om te kunnen inschatten hoe het met de Vlaamse natuur gesteld is, moet men beschikken over gegevens m.b.t. de huidige en vroegere verspreiding van dier- en plantensoorten. Het IN heeft sinds zijn ontstaan – in nauwe samenwerking met andere instellingen en een schare enthousiaste vrijwillige medewerkers – dan ook werk gemaakt van het verzamelen en interpreteren van verspreidingsgegevens van hogere planten, vogels, vissen, amfibieën, reptielen en tal van insecten- en ander ongewervelde groepen. Met deze immense schat aan informatie kan het vervolgens uitspraken doen over veranderingen in verspreidingspatronen of over de voor- of achteruitgang van soorten. Zogenaamde 'Rode lijsten', die een aanduiding geven van de bedreigingsgraad van soorten, bestaan reeds voor hogere planten, mossen, korstmossen, paddestoelen, broedvogels, vissen, amfibieën, reptielen en tal van groepen ongewervelden. Ook vormen hoger geschetste gegevensbanken de basis voor verder onderzoek naar de relaties tussen deze organismen en de omgeving, en voor de selectie van prioritaire aandachtsoorten. Veel van deze informatie is gestockeerd in gebruiksvriendelijke databanken en vlot toegankelijk gemaakt via de site van het instituut (<http://www.instat.be>, onder 'Kenniscentrum') of verwerkt in uitmuntende IN-publicaties. Het lijstje is quasi onuitputtelijk en geïllustreerd door slechts enkele voorbeelden: de Floradatabank (ca. 3 miljoen verspreidingsgegevens van hogere planten: <http://flora.instat.be/flora>), de geplande publicatie van een verspreidingsatlas van 1450 hogere plantensoorten in Vlaanderen, het zoeken naar geschikte indicatoren en hotspots van de biodiversiteit in Vlaanderen, een visdatabank en analyse van vismigratieknelpunten van onze rivieren en beken, het opvolgen van een 60-tal bijzondere broedvogelsoorten sinds 1994, de aanmaak van een Vlaamse broedvogelatlas eind dit jaar, de watervogeltellingen voor Vlaanderen sedert 1967, enz... En vermits het gros van deze initiatieven gebiedsdekkend zijn voor Vlaanderen, vindt ook een geïnteresseerde van kust- en estuariene natuur hierin ongetwijfeld zijn gading.

Over typering en waardering

Maar er is meer. Het Instituut voor Natuurbehoud werkt ook typologieën uit voor levensgemeenschappen en is sinds 1986 verantwoordelijk voor de aanmaak van de Biologische Waarderingskaart

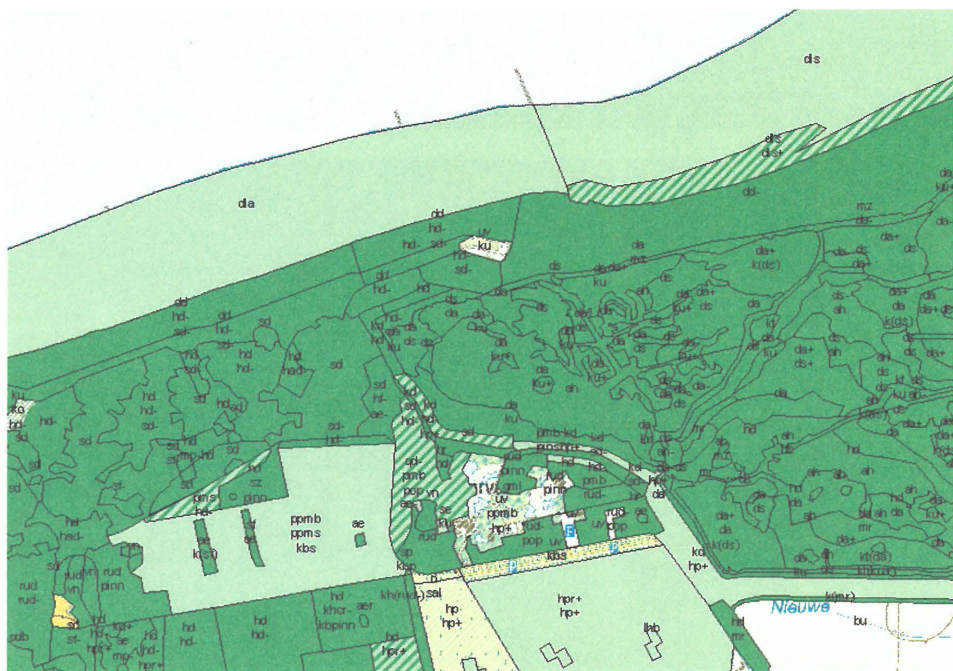

MD

DM

De immense schat aan informatie die het IN in de loop van de jaren verzamelde laat het toe uitspraken te doen over veranderingen in verspreidingspatronen of over de voor- of achteruitgang van soorten. Zogenaamde 'Rode lijsten', die een aanduiding geven van de bedreigingsgraad van soorten, bestaan reeds voor hogere planten, mossen, korstmossen, paddestoelen, broedvogels, vissen, amfibieën, reptielen en tal van groepen ongewervelden

Met de publicatie van Biologische Waarderingskaarten – 23 kaartensets die de vegetatieopbouw en -kwaliteit in Vlaanderen beoordelen op een vrij kleinschalig niveau (1/25.000) – wordt een handig en onmisbaar instrument aangeboden voor iedereen die betrokken is bij natuurbehoud, ruimtelijke planning, milieueffectrapportering of landschapszorg (IN)

Het IN houdt gegevens bij over het niveau en de chemische samenstelling van het grondwater in 205 Vlaamse natuurgebieden (waaronder een aantal gebieden aan de kust of langs de Schelde)(FP)

(BWK) voor het hele Vlaamse land.

Een uitvoerige beschrijving van de actuele toestand van ecotopen als stilstaande zoete wateren en soortenrijke graslanden (straks uitgebreid naar meer brakke milieus) en de daar aanwezige soorten, kan het beleid en beheer ervan een krachtige ondersteuning bieden. Met de Biologische Waarderingskaarten – 23 kaartensets die de vegetatieopbouw en -kwaliteit beoordelen op een vrij kleinschalig niveau (1/25.000) – wordt dan weer een handig en onmisbaar instrument aangeboden voor iedereen die betrokken is bij natuurbehoud, ruimtelijke planning, milieueffectrapportering of landschapszorg. Binnen dit monsterproject wordt momenteel gewerkt aan een tweede versie (1997-2006).

Het functioneren van natuur en landschap, en hoe beheer hier kan op inspelen

Het is een permanente opdracht en gedrevenheid binnen het IN om te doorgronden onder welke omstandigheden natuur en landschap optimaal functioneren en hoe natuurbeheer hiertoe kan bijdragen.

Niet toevallig gaat hierbij nogal wat aandacht naar ecosystemen die of een hoge natuurlijke dynamiek hebben (zoals kustduinen), en/of gevoelig zijn voor één of meer van de beruchte 'V's' (verzuring, verdroging, verontreiniging, vermesting, versnippering). Tal van projecten richten zich bijvoorbeeld op onderzoek naar het hydrologisch en ecologisch functioneren van rivieren en hun valleigebieden en naar de interacties die er zijn tussen water(stromen) en planten/dieren. Hierbinnen krijgt het Schelde-estuarium ruime aandacht (zie verder). Het IN beheert ook uitgebreide hydrologische databanken van de onbevaarbare waterlopen, en houdt gegevens bij over het niveau en de chemische samenstelling van het grondwater in 205 Vlaamse natuurgebieden (waaronder een aantal gebieden aan de kust of langs de Schelde). Vanuit een dergelijke achtergrondkennis ontspruiten heel wat nieuwe initiatieven, die op hun beurt leiden tot de aanmaak van weer nieuwe databanken (bv. Natuurgebiedendatabank: geactualiseerde lijst van reservaten en natuurdomeinen in Vlaanderen, zie website), de verwoording van ecosysteemvisies (bv. voor de kust, de Kalkense Meersen of het Berlarebroek) of meer algemeen het adviseren van een gebiedsgericht natuurbeleid in Vlaanderen.

Natuurbe(ge)leid

Als wetenschappelijke instelling van de Vlaamse overheid staat het Instituut voor Natuurbehoud in voor de wetenschappelijke ondersteuning binnen het complexe proces van voorbereiding en uitvoering van het Vlaamse natuurbeleid. En daar komt nogal wat bij kijken. Naast alle hoger geschetste initiatieven is het IN een belangrijke adviseur naar de afbakening van kwetsbare gebieden toe (Vlaams Ecologisch Netwerk - VEN/IVON; de Europese Natura-2000 gebieden; ruimtelijke uitvoeringsplannen), ontwikkelt het ecologische gebiedsvisies en formuleert het natuurstreefbeelden, die doorwerken in de opmaak van natuurrichtplannen, beheer- en inrichtingsplannen, bekkenbeheerplannen, richtplannen voor landinrichting enz. Vanuit deze visies stimuleert en adviseert het ook een aangepast natuurbeheer of aanpak van natuurontwikkeling, en waakt het over een gepaste monitoring en toetsing hiervan. De kust- en polderregio geldt hierbij als een bijzonder aandachtsgebied.

Het IN staat ook in voor de evaluatie van het natuurbeleid met de publicatie van het 'Natuurrapport'. Met de aanmaak van dit lijvige document vervult het IN een in 1997 decretaal vastgelegde opdracht om tweejaarlijks te rapporteren over de toestand van de natuur in Vlaanderen en over de impact van het gevoerde overheidsbe-

Het IN staat ook in voor de evaluatie van het Vlaamse natuurbeleid met de publicatie van het Vlaamse 'Natuurrapport'. Met de aanmaak van dit lijvige document vervult het IN een in 1997 decretaal vastgelegde opdracht om tweejaarlijks te rapporteren over de toestand van de natuur in Vlaanderen en over de impact van het gevoerde overheidsbeleid ten aanzien van deze natuur (YA)

leid ten aanzien van deze natuur. Het rapport behandelt de impact van diverse verstoringen op de natuur en het natuurlijk milieu, evalueert de bestaande beheers- en beschermingsmaatregelen en maakt ook prognoses over te verwachten trends en toekomstscenario's. De drie tot nu toe gepubliceerde Natuurrapporten (1999, 2001 en 2003) zijn consulteerbaar via de website van het IN en op aanvraag als boek verkrijgbaar.

Zeevogels als indicatoren voor het Noordzee- en kust-ecosysteem

Dat de zee federaal grondgebied is, heeft het Instituut voor Natuurbehoud er niet van weerhouden uit te groeien tot hét expertisecentrum voor zeevogelonderzoek in België. Reeds bij zijn oprichting in 1986, nam het kersverse IN de taak op zich om de vroegere sporadische vliegtuigtellingen van grote groepen zee-eenden ter hoogte van de ondiepe zandbanken aan de Westkust, op geregelde basis uit te voeren en te coördineren. Vanaf september 1992 konden hieraan ook systematische scheepstellingen van andere zeevogels dan zee-eenden worden toegevoegd. Het IN bouwde in de daarop volgende twaalf jaar – aanvankelijk door toedoen van het Wereldnatuurfonds en de BMM, en later vooral onder impuls van de federale Diensten voor Wetenschapsbeleid – een indrukwekkende databank van zeevogelgegevens op, qua intensiteit uniek in de wereld. Deze databank leverde intussen de

Instituut voor Natuurbehoud (IN)

Kliniekstraat 25
B-1070 Brussel

Wetenschappelijke Instelling

van het Ministerie van de Vlaamse
Gemeenschap

Verantwoordelijke

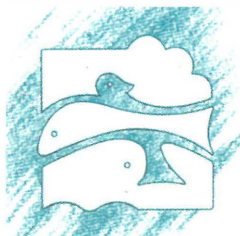
algemeen directeur
professor dr. Eckhart Kuijken

Personeel

130 medewerkers waarvan 25 voor
een belangrijk deel van hun tijd actief
betrokken zijn bij kust- en zeeonderzoek.

Keywords

Natuurbehoud, Vlaanderen, ecologie,
natuurbeleid, monitoring, inventarisatie

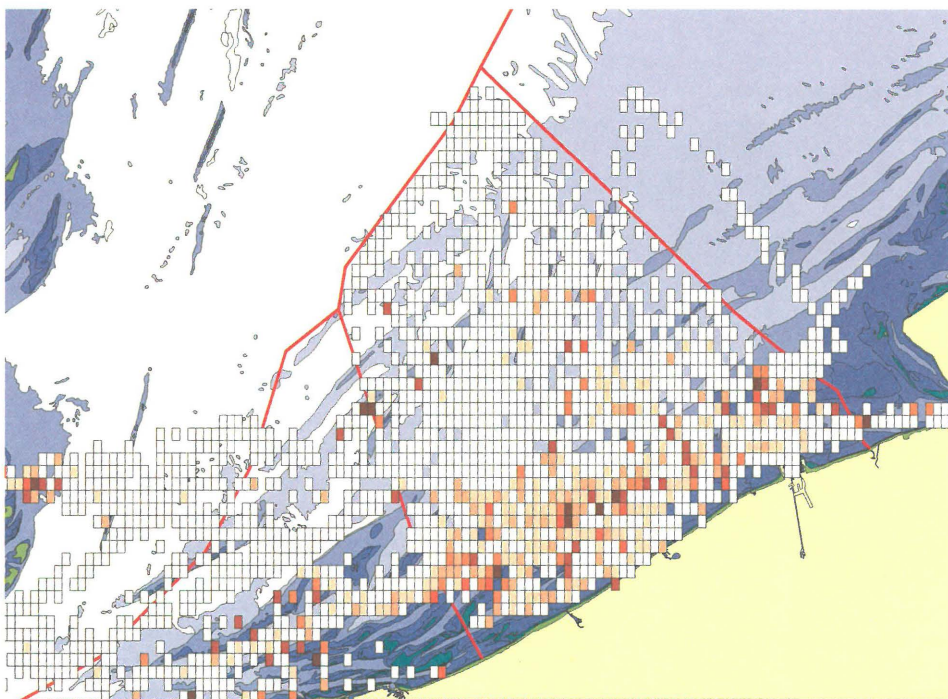
e-mail: info@instnat.be

Tel.: +32/02 558 18 11

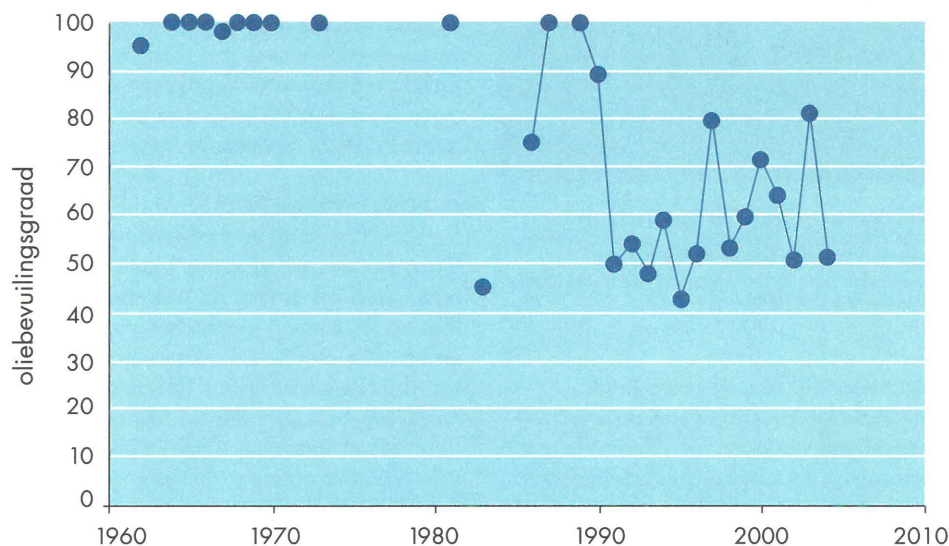
Fax: +32/02 558 18 05

<http://www.instat.be>

nodige informatie voor tal van milieueffect-
rapportages m.b.t. de bouw van windmo-
lenparken op zee en gaf onderbouwing
aan de recente afbakening van marien
beschermde gebieden. Maar daar bleef het
niet bij. Met name vanaf 1997 ging ook
heel wat aandacht naar de broedbiologie
van stern en meeuwen op de door
opspuiting ontstane zandvlaktes in de
Zeebrugse Voorhaven. Mede door dit
onderzoek kon de instandhouding van
deze kolonies worden gerealiseerd.
Ook kon worden aangetoond dat
Zeebrugge niet alleen dé top-broedsite voor
sternen in Europa is geworden vanwege de
artificieel gecreëerde beschikbaarheid van

De winterspreiding van een zeldzame vogelsoort, de Roodkeelduiker, in de zuidelijke Noordzee, gebaseerd op schepstellingen uitgevoerd in de periode 1992-2004 (ES)

MD

Door gegevens bij te houden van de oliebe-
vuilingsgraad van de Zeekoet (d.i. het percenta-
ge dood aan het strand aanspoelende exempla-
ren dat met olie besmeurd is) over een periode
van meer dan 40 jaar, kon het IN aantonen dat
het sinds begin de jaren '90 een stuk beter gaat
met de oliepollutie op zee (ES)

rustige broedterreinen, maar minstens even-
zeer vanwege de bijzonder gunstige
natuurlijke voedselcondities (onder de vorm
van talrijk beschikbare haring en sprot) in
de directe buurt, en het daaruit volgend
hoge broedsucces.

Daarnaast beschikt het IN ook over een
unieke databank van aangespoelde vogel-
slachtoffers aan onze kust. Deze gegevens
zijn zeer waardevol, niet in het minst omdat
de verhouding aan met olie besmeurde
exemplaren op het totaal gevonden aantal
een goede en internationaal erkende indi-
cator voor olieverontreiniging van de zeeën

Sedert 1997 volgt het IN het effect van begrazing en andere beheersvormen op duinvegetaties ook rechtstreeks op in zogenaamde 'permanente kwadraten' (YA)

False colour (infrarood) luchtopname van de onderzoekssite 'Parnassiapanne' in het Vlaams natuurservaat De Westhoek (2002). Op het beeld valt het effect op van de verschillende beheersregimes: linksboven, begrazing na struweelontginning; rechtsboven, maaien; linksonder, begrazing; rechtsonder, 'niets doen' (SP)

Om het grootschalige natuurherstelplan van 'De IJzermonding' – ten uitvoer gebracht door de afdeling Natuur van AMINAL in 2002 – te kunnen evalueren, werd in 2001 het uitgebreid monitoringprogramma 'MONAY' opgestart. Op die manier kon een gebiedsdekkende opvolging van flora en vegetatie (Ugent en IN), sedimentatie en erosie (KULeuven), terrestrische ongewervelden (IN en KBIN), avifauna (IN en UA) en macrobenthos (Ugent) worden verzekerd (MD)

blijkt te zijn. De tellingen van zogenaamde 'stookpieten' op Belgische stranden door amateur-ornithologen vanaf de vroege jaren '1960 (met ook toen al als trekker Eckhart Kuijken) kende een vervolg toen het IN in 1991 de coördinatie van deze tellingen van de vrijwilligers overnam. Intussen beschikt ons land over een tijdreeks van meer dan 40 jaar en kan het trends in olie-vervuiling voor onze kusten afleiden in een historisch perspectief.

Onderzoek in het raakgebied van zee en land: strandhoofden

In de directe overgangszone van zee naar land, was het IN in de periode 2000-2002 betrokken bij een onderzoeksproject naar de biodiversiteit van strandhoofden en andere harde constructies langs de Belgische kust. Deze harde substraten herbergen immers een aparte fauna en flora, die wel wat aan een afgezwakte versie van de Noordfranse rotskusten doen denken. In opdracht van de afdeling Waterwegen Kust van AWZ werd het ecologisch belang van deze kunstmatige habitats getoetst en geïnterpreteerd naar de mogelijke ontwikkeling van nieuwe, ecologische strandhoofden. Het IN onderzocht in dit project het belang van strandhoofden voor vogels.

Ecologische monitoring in duinen en schorren

De opvolging van het natuurbeheer vergt vooral onderzoek naar factoren die een invloed hebben op de vegetatieontwikkeling. Daarom wordt het habitatgebruik en de foerageerstrategie van de ingeschaarde ezels, pony's, paarden en runderen onder de loep genomen. Deze dieren blijken ook belangrijke transporteurs te zijn van plantenzaden (vervoerd via de mest of in de vacht), waardoor ze de verspreiding van plantensoorten temidden een sterk versnipperde natuur een aardig duwtje in de rug kunnen geven. Sedert 1997 wordt het effect van begrazing en andere beheersvormen op de vegetatie ook rechtstreeks opgevolgd in zogenaamde 'permanente kwadraten'.

Het IN verricht verder onderzoek naar de mogelijkheden om 'remote sensing' technieken in te zetten bij het analyseren en opvolgen van vegetaties in de kustduinen. Ook de flora krijgt bijzondere aandacht. De populaties van een reeks 'aandachtssoorten' wordt onder meer met GPS gedetailleerd in kaart gebracht. Als toemaatje verscheen in 2004 het boek 'Levende duinen', een overzichtswerk over de biodiversiteit van de Vlaamse kust, uitgegeven door het Instituut voor Natuurbehoud en het VLIZ.

Om het grootschalige natuurherstelplan van 'De IJzermonding' – ten uitvoer

gebracht door de afdeling Natuur van AMINAL in 2002 – te kunnen evalueren, werd in 2001 het uitgebreid monitoringprogramma 'MONAY' opgestart. Op die manier kon een gebiedsdekkende opvolging van flora en vegetatie (Ugent en IN), sedimentatie en erosie (KULeuven), terrestrische ongewervelden (IN en KBIN), avifauna (IN en UA) en macrobenthos (Ugent) worden verzekerd.

Ongewervelde indicatoren in de IJzermonding en erbuiten

De terrestrische ongewervelden van onze kust krijgen bijzondere aandacht, in aansluiting bij het ruimere onderzoek door het IN naar het voorkomen van insecten, spinnen, pissebedden en miljoenpoten in diverse natuurterreinen in Vlaanderen. In samenwerking met het KBIN wordt in de IJzermonding al meer dan tien jaar onderzoek naar deze soortengroep verricht. Met de verzamelde gegevens kan niet alleen de natuurwaarde en biodiversiteit van de onderzochte terreinen op zich worden bepaald, maar ook de effecten van diverse omgevingsvariabelen en beheersingrepen. Met dit doel voor ogen worden o.a. bemonsteringen uitgevoerd op een aantal stranden langs de Belgische kust in het kader van het project 'BEST' ('Biologische Evaluatie van elf Strandzones langs de Belgische kust': project gefinancierd door AWZ-afdeling Waterwegen Kust), in duingebieden, in zilte schorren (bv. groen strand van de 'Baai van Heist') en langs de estuariene Schelde. Omdat natuurterreinen in Vlaanderen vaak als snippers verspreid liggen in een voor de rest natuuronvriendelijke omgeving, hebben wilde populaties het niet onder de markt om in dit isolement te overleven. Vanuit die optiek wordt ook aandacht besteed aan de genetische variabiliteit binnen populaties ongewervelden. Uit de populatiegenetica weten we immers dat kleine geïsoleerde populaties het gevaar lopen genetisch te verarmen, wat kan leiden tot lokaal uitsterven.

De terrestrische ongewervelden van onze kust krijgen bijzondere aandacht, in aansluiting bij het ruimere onderzoek door het IN naar het voorkomen van insecten, spinnen, pissebedden en miljoenpoten in diverse natuurterreinen in Vlaanderen (MD)

West-Vlaams natuurbeleid ondersteund

De Provincie West-Vlaanderen – meer bepaald de afdeling Milieu, Ruimtelijke Ordening en Natuur (MIRONA) – laat zich voor zijn natuurbeleid ondersteunen vanuit het Instituut voor Natuurbehoud, en dit in het kader van vijfjarige samenwerkingsovereenkomsten aangegaan in 1998. Zo leverde het IN advies bij de voorbereiding van het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan, wordt medewerking verleend bij gebiedsinventarisaties, visievorming en ontwikkeling van beheersplannen voor de belangrijke provinciedomeinen (o.a. het Zeebos te Blankenberge) en voor de Regionale Landschappen 'West-Vlaamse heuvels' en 'Brugse veldzone', en wordt meegewerkt aan een natuurvriendelijk waterlopenbeheer, aan de begeleiding van vrijwilligersonderzoek en aan agrarisch natuurbeheer. Ook met betrekking tot (bestaande en nieuwe) afbakeningen (zoals de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden, de Natuurlijke Structuur, het Vlaams Ecologisch Netwerk,...) laat de afdeling Natuur van ondermeer West-Vlaanderen en de afdeling Ruimtelijke Planning zich adviseren door een IN-coördinator van het gebiedsgericht natuurbeleid. Zo werden recent streefbeelden en visies geformuleerd voor het Buitengebied 'Kustpolders-Westhoek' ter onderbouwing en voorbereiding van de Ruimtelijke Uitvoeringsplannen (RUP's). Het IN biedt ook een belangrijke insteek aan gegevens voor de Natuurrichtplannen. Dit zijn ruim opgevatte beheersplannen voor alle voor de natuur belangrijke gebieden.

Polderganzen, andere watervogels... en ook windmolens

Wie polders zegt, zegt ganzen. En wie in Vlaanderen ganzen zegt, denkt ongetwijfeld aan de ganzenpionier Eckhart Kuijken, algemeen directeur van het IN. Niet zonder reden overigens, want Eckhart Kuijken volgt reeds sinds eind de jaren '50 minutieus het

Wie polders zegt, zegt ganzen. En wie in Vlaanderen ganzen zegt, denkt ongetwijfeld aan de ganzenpionier Eckhart Kuijken, algemeen directeur van het IN. Niet zonder reden overigens, want Eckhart Kuijken volgt reeds sinds eind de jaren '50 minutieus het aantalverloop en de verspreiding van overwinterende ganzen in de kustpolders (CV)

aantalverloop en de verspreiding van overwinterende ganzen in de kustpolders. In deze lange periode kon hij vaststellen hoe de 'vriezegannen' vanuit een kleine, tegen jacht beschermde enclave in de poldergraslanden van Damme, na een algemeen jachtverbod geleidelijk aan gingen uitzwermen naar een groter gebied. Aan de hand van tweewekelijkse wintertellingen kon worden aangetoond dat vandaag 5% van de Noordwest-Europese populatie Kolganzen en niet minder dan 95 (!) % van alle Kleine Rietganzen van de populatie uit Spitsbergen in de historisch permanente graslanden van de Vlaamse kustpolders de winter komen doorbrengen. Aanvullend kleurmerkonderzoek met nekringen illustreerde naast het habitatgebruik, en verstoringeffecten, ook de toch wel fenomenale plaatsrouw van deze dieren. Daarmee is de Kleine Rietgans bij uitstek een symbool geworden voor het Vlaamse natuurbehoud en voor de unieke internationale verantwoordelijkheid die ons landje draagt! Verder konden deze ganzengegevens gebruikt worden als basis voor de afbakening van nieuw aan te wijzen Ramsargebieden en voor de evaluatie van risico's bij de ontwikkeling van windmolenparken.

Naast dit ganzenonderzoek coördineert het IN ook al vele jaren binnen een internationaal verband de watervogeltellingen in Vlaanderen. De aantallen, verspreiding en trends van overwinterende en doortrekkende eenden, zwanen, ganzen, duikers, futen, aalscholvers, reigers, meeuwen en steltlopers worden gevolgd door met de hulp van een 300-tal vrijwillige medewerkers zes maal per winter zo'n 500 watervogelgebieden te bezoeken en te tellen. Uiteraard horen daar alle belangrijke wetlands bij die – op basis van dit telwerk – eerder werden aangeduid als Europees Vogelrichtlijngebied of als Ramsarzone ('waterrijke gebieden van internationaal belang voor watervogels'). Die informatie is

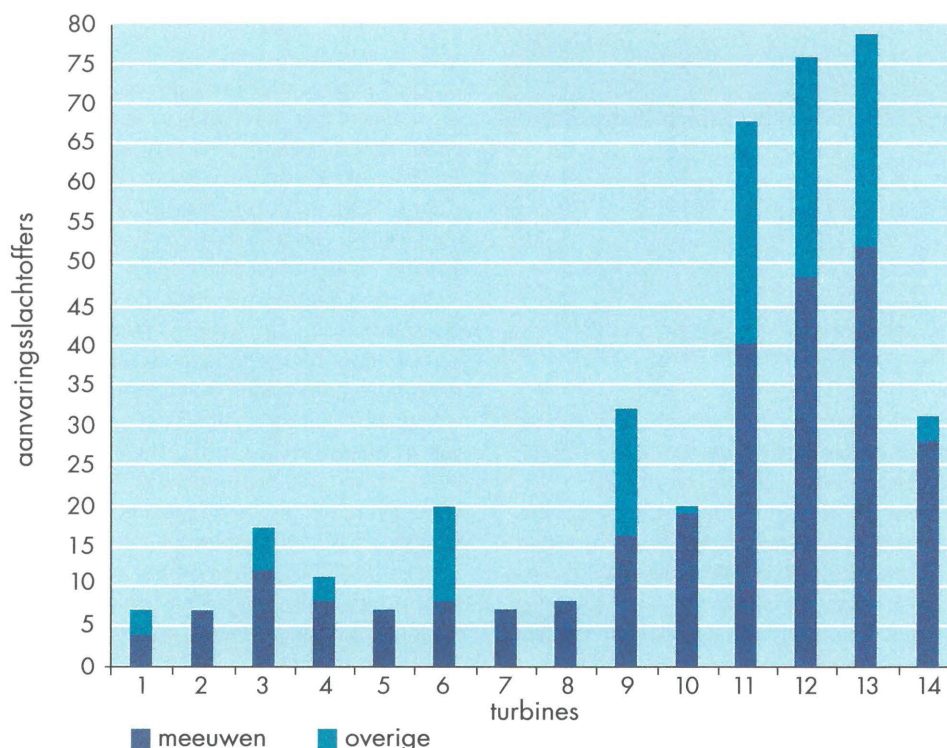
recent onderzoek bij draaiende turbines in Zeebrugge, Brugge en Schelle aan dat 22, 28 en resp. 7 vogelslachtoffers per turbine per jaar de tol is die geëist wordt in dergelijke gevallen. De ene vogelsoort blijkt al gevoeliger dan een andere. Tevens kwamen grote verschillen aan het licht tussen individuele turbines en sublocaties, wat het belang van een goed doordachte plaatsing onderlijnt.

Rivieren met getij: de Zeeschelde, Durme en IJzer

Als grootste Vlaamse getijrivier neemt de Zeeschelde ook voor het Instituut Natuurbehoud een bijzondere plaats in. Reeds in 1991 ging het IN dan ook van start met een biomonitoring programma in de Zeeschelde, om zo de vinger aan de pols te kunnen houden. Op regelmatige tijdstippen werden slikke- en onderwaterbodemfauna, avifauna en schorvegetatie bemonsterd en gekarteerd, ter ondersteuning van het door AWZ-afdeling Zeeschelde gevoerde beheer en beleid. Dit onderzoek kwam halfweg 1995 in een stroomversnelling met de start van het groot-schalig onderzoeksprogramma OMES ('Onderzoek Milieueffecten Sigmaplan'). OMES bracht gedurende een drietal jaar een twintigtal onderzoeksgroepen samen o.l.v. het IN en was erop gericht zoveel mogelijk informatie te verzamelen over het Zeeschelde ecosysteem om zo een model te kunnen aanmaken dat een toekomstig beheer zou vergemakkelijken. In de schoot van de UA leeft het project nu verder in de Wetenschappelijke Onderzoeks Gemeenschap (WOG) 'Ecologische karakterisatie van Europese estuaria', met het Schelde-estuarium als model, (<http://www.vliz.be/projects/wog/index.php>) en gefinancierd door het FWO.

De grondige kennis van de Zeeschelde en de verkregen inzichten in de heersende processen heeft ertoe bijgedragen dat het IN tot op vandaag een sleutelrol is blijven vervullen in tal van beleidsgerichte initiatieven zoals het opmaken van een ecologische gebiedsvisie en een ecologisch herstelplan voor het Schelde-estuarium. Dit Natuurontwikkelingsplan, kaderend binnen de Lange Termijn Visie Schelde-estuarium, werd ontwikkeld i.s.m. de Universiteit Antwerpen en het RIKZ. Daarnaast bood het IN hulp bij tal van kleinere, concrete projecten. Zo was het IN actief bij de ecologische bijsturing van tal van dijkwerken, bij initiatieven voor natuurherstel en -ontwikkeling in de Ketenissepolder en het Paardenschor (schorherstel op oud specie-stort), aan de Schoonaardebrug en in Destelbergen (dijkherlegging), in het toekomstig gecontroleerd overstromingsgebied Kruikeke-Bazel-Rupelmonde en binnen het

Het IN volgt de aantallen, verspreiding en trends van overwinterende en doortrekkende eenden, zwanen, ganzen, duikers, futen, aalscholvers, reigers, meeuwen en steltlopers op door met de hulp van een 300-tal vrijwillige medewerkers zes maal per winter zo'n 500 waterrijke gebieden te bezoeken en te tellen (MD)

Berekend jaarlijks aantal aanvaringsslachtoffers bij een lijnopstelling van 14 windturbines naast het Boudewijnkanaal te Brugge. Een slaaptrekroute van meeuwen volgt het kanaal en gaat ook gedeeltelijk over de windturbines 9 tot 14 (JE)

op haar beurt weer van belang bij het streven naar een betere bescherming van bv. de Vlaamse Banken op zee (zie hoger), de Zeeschelde (zie verder), of de IJzervallei. Het aantal pleisterende watervogels in valgebieden is sterk afhankelijk van het voorkomen van winterse overstromingen zoals recent ook werd vastgesteld in de IJzerbroeken. In januari 2003 werden hier bijna 112.000 watervogels geteld, een absoluut record voor Vlaanderen. Integraal waterbeheer in deze overstroombare 'wetlands' dient zowel rekening te houden met de veiligheid van de bewoners als met het behoud en het herstel van de (internatio-

naal) belangrijke natuurwaarden.

Als een pleitbezorger voor een meer natuurgericht waterkwaliteit- en kwantiteitsbeheer speelt het IN een actieve en belangrijke rol in deze moeilijke evenwichtsoefening.

Enigszins in het verlengde hiervan verricht het IN sinds 2000 ook onderzoek naar de impact van windturbines op vogels. Niet minder dan 224 adviezen voor diverse projectvoorstellen hielpen de bevoegde instanties in hun uitspraken over de wenselijkheid en de risico's van plaatsing van windmolens. En eens geplaatst wordt geëvalueerd hoe de vogels op deze nieuwe structuren reageren. Zo toonde

Achtereenvolgens werden (of zijn in ontwikkeling) ecologische gebiedsvisies ontwikkeld voor de Bovenschelde, de Durme, de Toeristische Leie, de Dender, diverse kanalen, en de Uizer.

Het IN, een open huis

Wie het Instituut voor Natuurbehoud een beetje kent, zal erkennen dat het gedragen wordt door een brede interesse, grondige vakkennis en bovenal door heel veel gedrevenheid. Maar het is ook een 'open huis', met een zo vrij mogelijke toegang tot informatie en kennis. De verwijzing naar de vele eigen publicaties en toegankelijke databanken op de IN-website spreken boekdelen, evenals de aandacht die wordt besteed aan het runnen van een kwaliteitsbibliotheek, de organisatie van studiedagen en een regelmatige deelname aan internationale congressen. Immers, alleen zo garandeert men een doelgerichte verspreiding van de onderzoeksresultaten. Het IN wil daarbij telkens uiting geven aan het blijvend engagement om ook de vele vrijwillige medewerkers waarop het veldwerk steunt een gepaste repons te geven. Een fraai voorbeeld is de recent gepubliceerde 'Atlas van de Vlaamse Broedvogels', een gezamenlijke uitgave van het Instituut, AMINAL en Natuurpunt vzw.

De positionering van het Instituut als kenniscentrum voor de Vlaamse Gemeenschap betekent tegelijk een goede verstandhouding en samenwerking met andere wetenschappelijke instellingen en universiteiten, met gespecialiseerde werkgroepen en VOI's, maar ook met provincies, steden en gemeenten. De geplande fusie met het IBW tot INBO (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek) zal ongetwijfeld een nieuwe dynamiek en sterke synergie betekenen. De onderbouwing van een beleid dat ten volle rekening houdt met de waarden en diensten van ecosystemen blijft méér dan ooit essentieel, wil ook ons land bijdragen om de dramatische achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen. Dit is de grote uitdaging van de 'count-down 2010' die de Europese Unie mede als strategie heeft aangenomen.

Medewerkers betrokken bij onderzoek in het kustgebied en langs de Schelde, afgebeeld op de groepsfoto op de voorkaft (vlnr): Eric Stienen, Sam Provoost, Koen Devos, Alexander Van Braeckel, Joris Everaert, Desiré Paelinckx, Erica Van den Bergh, Jan Soors, Griet Ameeuw, Valerie Goethals, Wim De Belder, Wim Mertens, Nico De Regge, Bart Vandevoorde, Ingrid Verbessem, Ralph Gyselings en Eckhart Kuijken. Ontbreken op de foto: Frederick Piesschaert, Geert Spanoghe, Olivier Dochy, Maurice Hoffmann, Wouter Courtens en Christine Verscheure.

proefproject Magershoek m.b.t. de ecologische potenties van baggerslibdijken in de haven van Antwerpen. Dit laatste project, waarin de aanleg van landschapsdijken met brak, vervuild onderhoudsbaggerslib uit de havendokken wordt geëvalueerd, gebeurt in opdracht van het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen. Daarnaast is het IN ook nauw betrokken bij de implementatie van Europese Richtlijnen in het Zeescheldegebied. Sinds 2002 is het verantwoordelijk voor het opstellen en uitvoeren van een monitoringplan voor de compensatiewerken in het Linkerscheldeoevergebied, waar ten gevolge van het uitgraven van het Verrebroek- en Deurganckdok cruciale habitats van het Europese Habitatrichtlijngebied 'Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent' zijn verdwenen en dienen gecompenseerd te worden. Ook voor de implementatie van de Kaderrichtlijn water m.b.t. de Vlaamse kust- en overgangswateren is er een zeer nauwe samenwerking tussen het IN en de Vlaamse Milieumaatschappij.

In een ruimer kader kreeg het IN de opdracht om ecologische gebiedsvisies op te maken voor de diverse bevaarbare waterlopen van Vlaanderen, op grond van

Als grootste Vlaamse getijrivier neemt de Zeeschelde ook voor het Instituut Natuurbehoud een bijzondere plaats in. Reeds in 1991 ging het IN van start met een biomonitoring programma in de Zeeschelde, om zo de vinger aan de pols te kunnen houden. Op regelmatige tijdstippen werden slikke- en onderwaterbodemiafauna, avifauna en schorvegetatie bemonsterd en gekarteerd, ter ondersteuning van het door AWZ-afdeling Zeeschelde gevoerde beheer en beleid (JSO)

een diepgaande inventarisatie van het abiotisch en biotisch milieu. De administratie Waterwegen en Zeewezen (AWZ), bevoegd voor het Vlaams beleid van een groot deel van deze bevaarbare waterlopen en het daaraan verbonden waterkwantiteitsbeheer, gunde het IN die opdrachten ter ondersteuning van hun streven naar een geïntegreerd en multifunctioneel beheer.

Vanuit zijn ervaring met en kennis van het ecologisch functioneren van het Schelde-estuarium, is het IN actief betrokken bij de ecologische bijsturing van tal van dijkwerken en initiatieven voor natuurherstel en -ontwikkeling in de Zeeschelde, zoals hier in de Ketenisselpolder (JSO)

Vlaams Marien data- en Informatiecentrum (VMDC)

Het datacentrum van het VLIZ vormt samen met de VLIZ-'zeebibliotheek' het VMDC of Vlaams Marien Data- en Informatiecentrum. Dat het er hier stevig aan toe gaat, moge alweer blijken uit de talrijke projecten, de vele nationale en internationale contacten en realisaties en de groei – onder de vorm van contractuele medewerkers – van dit belangrijke orgaan van het VLIZ. We schetsen u in het kort de meest recente evoluties en laten ook niet na om te benadrukken wat het VMDC voor u kan betekenen!

VLIZ ploeg versterkt met vier jonge gezichten

In het najaar vervoegden vier jonge medewerkers het VLIZ team, ter ondersteuning van activiteiten van het datacentrum en de bibliotheek. Steven Cerpentier, die eerder aan het VLIZ reeds een eindwerk maakte over de Belgische Mariene Bibliografie (BMB), concentreert zich nu op het verder afwerken van verschillende lopende projecten (o.a. het ASFA-project, de verdere uitbreiding van de BMB, de bibliografie over Belgische mariene mollusken, etc.). Pieter Deckers is als GIS-deskundige aangetrokken en zal zijn ervaring aanwenden in tal van applicaties. Sofie Bracke geeft inhoudelijke ondersteuning aan het SAIL-2 project (zie verder), terwijl Anne Vanhoorne de SAIL website onder handen neemt. Daarna zal Anne werk maken van het uitbouwen van een geïntegreerde mariene en estuariene meetdata-bank. Succes allemaal!

In het najaar vervoegden vier jonge medewerkers het VLIZ team, ter ondersteuning van activiteiten van het datacentrum en de bibliotheek. Boven: Steven Cerpentier, rechts: Sofie Bracke, onder: Anne Vanhoorne, links: Pieter Deckers (VL)

Verbouwingen UNESCO Project Office op schema

Dat Oostende en Vlaanderen zich straks de fiere gastheren mogen noemen voor het IODE Project Office van UNESCO wist u waarschijnlijk al. Intussen zitten ook de verbouwingen van de acht voor dit doel gereserveerde pakhuizen in de vismijn van Oostende op schema, zodat vol verwachting kan worden uitgekeken naar de feestelijke opening op 25 april 2005. Vanuit dit centrum wil het International Oceanographic Data and Information Exchange (IODE) netwerk straks gaan

brainstormen en acties gaan uitwerken ten behoeve van een efficiënter wereldwijd oceanografisch databeheer en data-uitwisseling. De manager van het Project Office, dr. Vladimir Vladymyrov, heeft intussen tijdelijk zijn intrek genomen in de kantoren van het VLIZ, om van hieruit de nodige voorbereidingen te kunnen nemen. Dr. Vladymyrov kan bogen op een rijkgevulde carrière in de oceanografie en het oceanografisch databeheer. Hij nam deel aan niet minder dan 29 wetenschappelijke cruises op alle wereldzeeën en beheerde diverse nationale en internationale projecten.

Op 25 april 2005 zal het nieuwe IODE Project Office van UNESCO in Oostende feestelijk worden geopend. De verbouwingen van de acht voor dit doel gereserveerde pakhuizen in de vismijn van Oostende, zitten intussen op schema (VL)

Dr. Vladimir Vladymyrov is aangesteld als manager van het IODE Project Office. In afwachting van de opening van het vernieuwde gebouw, nam hij alvast zijn intrek in de kantoren van het VLIZ (VL)

Ook voor leerkrachten en studenten met een neus voor zee en kust: de zeebibliotheek van het VLIZ!

"Voor mijn eindwerk wil ik graag enkele sleutelpublicaties raadplegen over de visserij in Europa". "Om een lessenreeks rond groene energie in het kustgebied of op zee voor te bereiden had ik graag uw bibliotheek bezocht. Kan u mij dan wegwijs maken om snel te vinden wat ik nodig heb?". Dit zijn slechts twee voorbeeldjes van vragen, zoals ze het VLIZ regelmatig bereiken. Vaak kunnen wij doorverwijzen naar ons infoloket over kust en zee:

<http://www.vliz.be/NL/faq/index.php>.

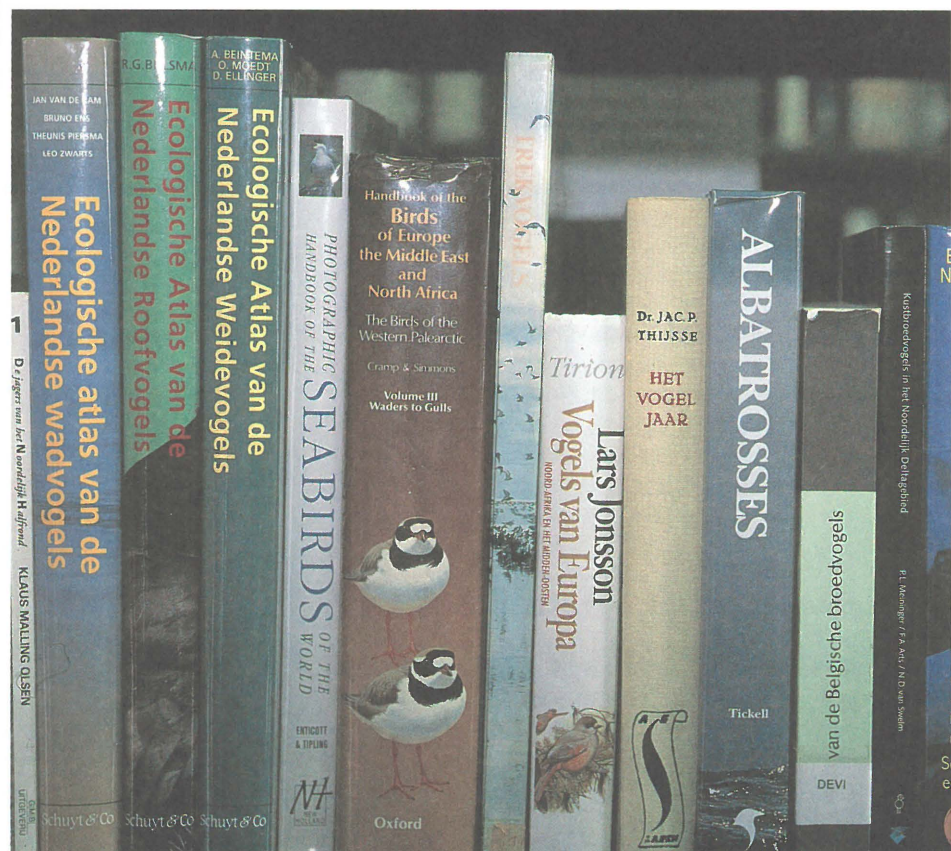
Maar even vaak hebben deze mensen een meer gedetailleerd of diepgaander antwoord nodig, waarbij de VLIZ 'zeebibliotheek' in actie dient te komen. Deze bibliotheek is er immers om mariene wetenschappers, beleidsvoerders, geïnteresseerde burgers, maar ook – en niet in het minst – de onderwijswereld te ondersteunen. Wat kunt u, als 'klant' uit het onderwijs, van ons verwachten, zult u zich nu misschien afvragen?

Uit wat bestaat de collectie van de VLIZ 'zeebibliotheek'?

De collectie van de VLIZ-bibliotheek bestaat voor een belangrijk deel uit vrij gespecialiseerde wetenschappelijke publicaties over zee en kust. Het gaat hierbij om publicaties rond heel specifieke onderwerpen (bv. het gedrag van een strandkrab tijdens de getijdencyclus; stroommetingen voor de Belgische kust), samenvattingen van onderzoek gepubliceerd in monografieën (bv. 'Fishes in estuaries' over de rol van vissen in het ecosysteem van riviermondingen) of wetenschappelijke rapporten, thesissen en eindwerken.

De collectie thesissen en eindwerken, uit hoger en universitair onderwijs, kan nu reeds uniek genoemd worden binnen Vlaanderen. En het is de bedoeling dat op termijn alle Belgische mariene thesissen en eindwerken ooit gepubliceerd, in de VLIZ-bibliotheek beschikbaar zijn. Deze publicatievorm is voor de wetenschap van belang omwille van de vaak unieke gegevens die verzameld en gepubliceerd worden in deze titels. Maar een thesiscollectie is ook belangrijk als historische staalkaart van het onderwijs gerelateerd aan mariene wetenschappen.

Daarnaast wordt ook een grote inspanning geleverd om relevante vulgariserende literatuur te pakken te krijgen, zeker als het Nederlandstalige titels betreft of boeken en artikels waarin Belgische mariene onderwerpen aangesneden worden. In deze vulgariserende werken vind je een brede

De VLIZ 'zeebibliotheek' heeft, naast heel wat wetenschappelijke literatuur, ook een uitgebreid aanbod aan vulgariserende werken over zee en kust, bestemd voor een breed publiek. Allemaal consulteerbaar tijdens kantooruren! (VL)

range aan moeilijkheidsgraad en illustratiegehalte. Allemaal zijn ze gebaseerd op degelijk wetenschappelijk werk, verpakt in voor het brede publiek hapklare brokken. Zo zal een uitgave als 'Het Greenpeace boek: de Noordzee' een andere lezer aantrekken dan het boekje 'De kabeljauw' van Mark Kurlansky. En er bestaan (gelukkig) ook wel wat uitgaves voor kinderen (bv.: 'Waaien de duinen nooit weg? Vragen van en voor kinderen over de zee' van Dirk Musschoot). Wat er ook van zij, dit soort vulgariserende literatuur is bij uitstek geschikt als 'instap' voor docenten, scholieren en studenten die meer te weten willen komen over een marien onderwerp. De VLIZ collectie bestrijkt ook nagenoeg alle onderwerpen die verband houden met kust en zee: van biologie tot mariene economie, van walvisvangst tot aquacultuur, van maritieme archeologie tot spits technologie in offshore constructies, van woordenboeken over visserslatijn tot marien-taxonomische databanken, etc.

En welke concrete dienstverlening kunt u van ons verwachten?

Zoals voor onze grootste gebruikersgroep, de mariene wetenschappers, willen we ook voor de onderwijswereld kwaliteit bieden in de dienstverlening. Dit betekent dat iedereen met informatievragen over

mariene onderwerpen bij ons terecht kan, en dat wij die in de mate van het mogelijke zullen beantwoorden. Hoewel er niets uitgeleend wordt, kan iedereen kopies aanvragen van titels uit onze collectie (behalve van monografieën). De bibliotheek kan ook door iedereen bezocht worden tijdens kantooruren. Wij (Chilekwa Chisala, bibliotheekassistent; Steven Cerpentier, projectmedewerker; Jan Haspeslagh, bibliothecaris) staan klaar om u ter plaatse wegwijs te maken in het aanbod en de zoekmogelijkheden waarover we beschikken. Dankzij een uitgebreid netwerk kunnen we ook bijna altijd informatie die we zelf niet hebben, opvragen en beschikbaar stellen vanuit andere bibliotheken en collecties. Tenslotte kan u zich ook abonneren op onze elektronische aanwinstenlijst via email (aan te vragen via info@vliz.be, bekijk het archief van deze publicatie op <http://www.vliz.be/NL/Activ/Publicat/libacq.htm>), om zo perfect op de hoogte te blijven van nieuwe titels.

Voor meer informatie, neem gerust contact op met Jan Haspeslagh (jan.haspeslagh@vliz.be) of Chilekwa Chisala (chilekwa.chisala@vliz.be), of surf even naar onze bibliotheeksite op <http://www.vliz.be/NL/Activ/Library/library.htm>. Altijd welkom!

Internationale netwerking vereist mobiliteit

Voor een regionaal data- en informatiecentrum als het VMDC is het van groot belang goede contacten te onderhouden met buitenlandse instellingen. Niet alleen kan op die manier de service naar het lokale netwerk worden versterkt, ook kan zo actief worden bijgedragen aan een betere internationale dienstverlening. De manager van het datacentrum, Edward Vanden Berghe, en de VLIZ bibliothecaris, Jan Haspeslagh, kenden dan ook een 'mobiel' najaar met tal van internationale meetings en workshops.

Marien Informatiemanagement

Van 29 juni tot 2 juli 2004 was de VLIZ-bibliothecaris aanwezig op de jaarlijkse ASFA Advisory Board Meeting in Mar del Plata, Argentinië. In het National Institute of Fisheries Research and Development (INIDEP) werden de krachtlijnen vastgelegd voor het komende werkjaar teneinde de internationale ASFA ('Aquatic Sciences and Fisheries Abstracts')-database optimaal te kunnen blijven beheren. Verder was Jan dit najaar ook van de partij op twee belangrijke meetings in Hobart (Tasmanië-Australië). Op 2, 3 en 10 september 2004 vond hier de GEMIM VIII meeting plaats. Deze achtste meeting van de IODE 'Group of Experts on Marine Information Management' (een adviserende groep voor IOC, de Intergovernmental Oceanographic Commission van UNESCO), boog zich over het verder uitbouwen van regionale netwerken ter ondersteuning van marien informatiemanagement. Als president van EURASLIC was Jan Haspeslagh uitgenodigd om deze meeting bij te wonen als waarnemer. Op die manier werd een belangrijk agendapunt behandeld en in het eindrapport van de meeting opgenomen, namelijk het advies om voor Oost-Europa een ondersteunend netwerk uit te bouwen voor marien informatiemanagement, volgens hetzelfde stramien als het reeds goed functionerende ODINAFRICA-netwerk voor het Afrikaans continent. Dit advies wordt verder uitgewerkt en gedocumenteerd en zal op de agenda geplaatst worden van de IODE XVIII-meeting in Oostende, 26-30 april 2005. Jan Haspeslagh was tenslotte ook aanwezig op de 30ste IAMSILIC meeting, eveneens in Hobart, Tasmanië. Deze bijeenkomst was vooral nuttig om verdere kennis op te doen aangaande de vele initiatieven rond 'Open Access to Information' en 'Open Archives', projecten die meer en meer resultaat afwerpen, en effectief leiden tot gratis toegang voor wetenschappelijke publicaties van hoog niveau. Het werd duidelijk dat ook Vlaanderen dit spoor moet volgen. Als een eerste aanzet zal dit onder-

werp gepresenteerd worden op de volgende VLIZ Jongerencontactdag op 25 februari 2005.

Internationaal marien databeheer met bijzondere aandacht voor zeeleven

Het Vlaams Marien Data- en Informatiecentrum heeft zichzelf op korte tijd een positie verworven op het vlak van marien-biologische databanken. De zoektocht naar de vraag hoeveel soorten dieren en planten op aarde leven is actueler dan ooit, en zeeën en oceanen spelen daarin nu eenmaal een belangrijke rol. Vanuit zijn expertise heeft VLIZ zich geëngageerd om mee te helpen bouwen aan internationale en Europese databanken m.b.t. dit thema (GBIF: 'Global Biodiversity Information Facility'; ENBI: 'European Network for

Biodiversity Information'; OBIS: 'Ocean Biodiversity Information System' en zijn Europese dochter EurOBIS, etc.). Verder coördineert VLIZ, samen met het Ierse EcoServe, ook het project 'European Register of Marine Species' (ERMS: <http://www.vliz.be/vmdcdata/erms/>), een project dat ernaar streeft om een volledige inventaris te maken van alle in Europese zeeën levende organismen. Het werd heropgevestigd binnen het MarBEF EU Network of Excellence ('Marine Biodiversity and Ecosystem Functioning': <http://www.marbef.org/>), dat meer dan 50 Europese onderzoeksinstituten met ervaring in de materie groepeerde, en waarvoor het VLIZ het databeheer op zich heeft genomen. Uit deze engagementen vloeien heel wat meetings voort, waar Edward Vanden Berghe actief aan deelnam. Daarnaast

Het Vlaams Marien Data- en Informatiecentrum van het VLIZ heeft zichzelf op korte tijd een positie verworven op het vlak van marien-biologische databanken. De zoektocht naar de vraag hoeveel soorten dieren en planten op aarde leven is actueler dan ooit, en zeeën en oceanen spelen daarin nu eenmaal een belangrijke rol. Vanuit zijn expertise heeft VLIZ zich geëngageerd om mee te helpen bouwen aan internationale en Europese databanken m.b.t. dit thema (MD)

volgt VLIZ ook de evoluties op inzake de ontwikkeling van een mariene XML taal ('eXtensible Markup Language' voor mariene toepassingen) en assisteert het in het voorbereiden van opleidingsinstrumenten voor oceanografisch data- en informatieuitwisseling, zoals binnen de projecten OceanTeacher en ODIMEX ('Integrated Expert and Training System for Oceanographic Data and Information Management').

De MARBENA elektronische conferenties

Het 5de Kaderproject MARBENA wil o.a. via elektronische conferenties de banden aanhalen tussen zeewetenschappers en beleidslui in Europa, om zo onderzoek en beleid beter op elkaar af te stemmen. In dit kader paste ook de achtste e-conferentie 'Marine biodiversity research that matters' die plaats vond van 15 tot en met 26 november 2004, en door VLIZ werd gefaciliteerd (<http://www.vliz.be/marbena>). In deze nieuwe digitale discussieronde was het zaak te weten te komen wat beleidslui en wetenschappers vinden van de huidige

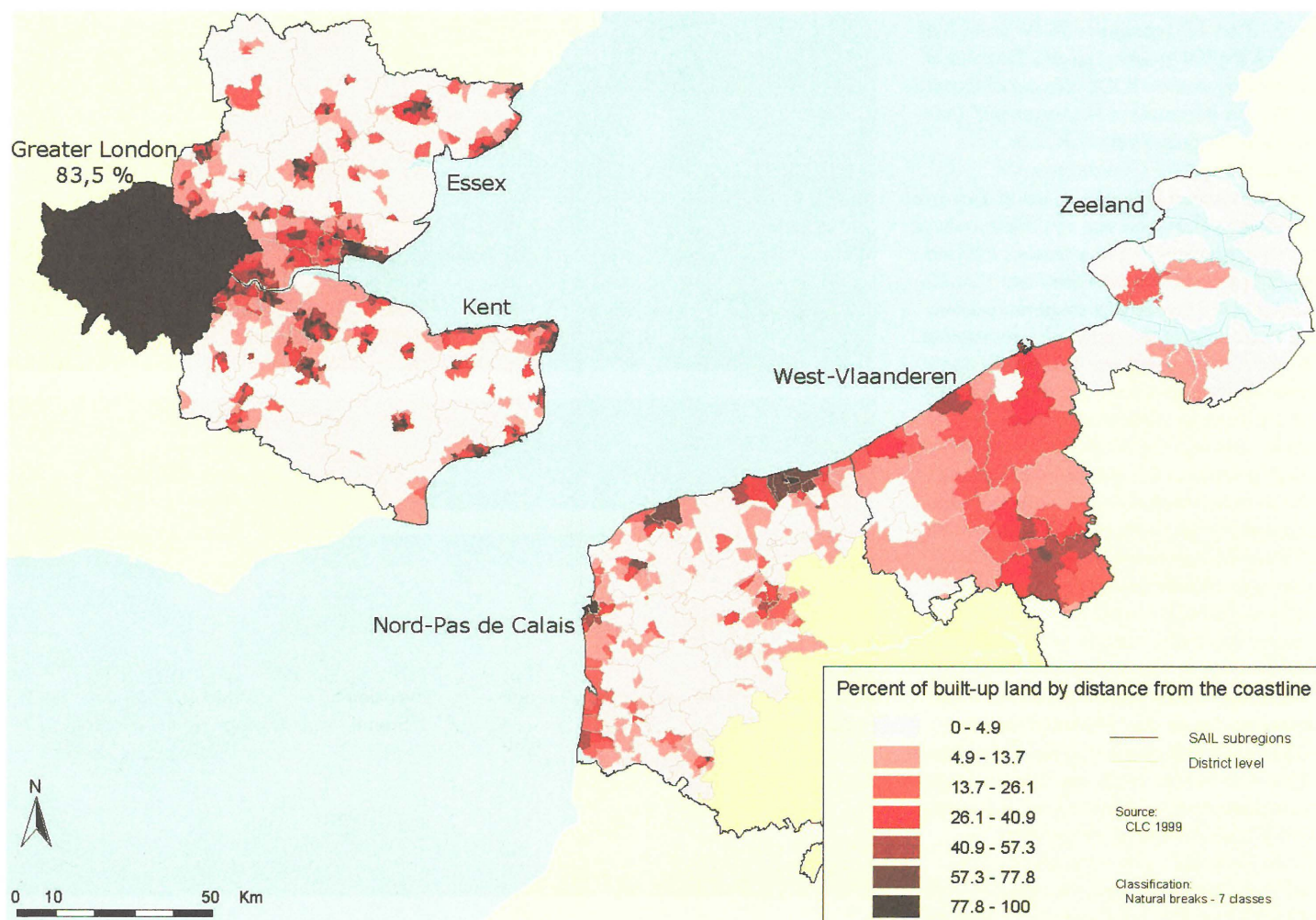
interactie tussen het beleid en de zee-onderzoekers. Deze bevindingen vormden vervolgens een belangrijke input voor de meeting van het European Platform for Biodiversity Research Strategy (EPBRS) van 10 tot en met 13 december te Amsterdam. Vanuit concrete dossiers i.v.m. het beheer van de Europese zeeën werd nagegaan hoe onderzoek en beleid hand in hand gingen, ... of juist helemaal niet. Voorbeelden van dossiers waren: eutrofiëring in kustwateren, schelpdiervisserij in de Waddenzee, ballastwater en invasie van vreemde soorten, exploitatie van visstocks en marien beschermde gebieden in de Noordzee.

Hoe duurzaam worden de Europese kusten beheerd? Het SAIL project

Op een meeting van de Europese expertengroep 'geïntegreerd kustzonebeheer' op 24 november te Rotterdam werd een lijst van 27 duurzaamheidsindicatoren voor de Europese kustgebieden goedgekeurd. Deze lijst moet beleidsvoerders in staat stellen het gevoerde of geplande beleid naar

duurzaamheid te evalueren. De lijst werd in belangrijke mate ingegeven door de resultaten van het interregionaal project SAIL. In het kader van het SAIL project werken West-Vlaanderen (B), Zeeland (NL), Nord Pas-de-Calais (F), Kent en Essex (UK) immers al een aantal jaar samen t.b.v. een duurzaam en geïntegreerd kustbeheer en werkte het een eigen set indicatoren uit.

Op dezelfde meeting presenteerde het VLIZ ook reeds kaarten en grafieken van een 5-tal indicatoren. Tevens kon de databevraging voor ca. 14 indicatoren worden afgerond, en mag worden verwacht dat half 2005 de volledige bevraging is afgerond. Het oorspronkelijke SAIL studiegebied werd intussen ook uitgebreid met de regio 'Greater London', en door de goedkeuring van het nieuwe DEDUCE project binnen het Interreg IIIC programma zal SAIL straks ook met partners uit Malta, Polen, Letland, Spanje en Frankrijk kunnen verder bouwen aan de 27 EU duurzaamheidsindicatoren voor kustgebieden.

Dat de Vlaamse kust dichtbebouwd is, is genoegzaam bekend. Het percentage bebouwde oppervlakte is één van de 27 duurzaamheidsindicatoren die Europa geselecteerd heeft om zijn kustbeleid te toetsen op duurzaamheid. Het VLIZ droeg via het SAIL Interreg project substantieel bij tot de selectie en invulling van dit set indicatoren (VL)

Interview met dr. Georges Pichot, hoofd van de BMM

Georges Pichot (°1947) voorstellen aan een publiek van mariene wetenschappers is eigenlijk overbodig. Als medeoprichter en hoofd van de Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee (BMM) vervult hij al decennia lang een belangrijke nationale en internationale rol in het zeegebeuren. Doorheen al die jaren zette hij zich vurig in voor zijn geesteskind, de BMM. Als departement van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN), is de BMM een wetenschappelijke entiteit. Daarnaast vervult ze ook heel wat adviserende taken naar de federale overheid inzake Noordzeebeleid. De 55 personeelsleden zijn voor het grootste deel gevestigd te Brussel (Gulledelle 100), met een kleinere afdeling van een vijftiental personen te Oostende.

Kunt u kort uw persoonlijke levenswandel schetsen en aangeven hoe en wanneer de BMM uw leven doorkruiste?

In juli 1970 studeerde ik af als ingenieur in de fysica aan de Universiteit de Liège, onder de vleugels van professor Jacques Nihoul. Ik had het geluk dat op 1 november van hetzelfde jaar het grote programma 'Zee' van het federaal wetenschapsbeleid van start ging en ik als specialist fysische oceanografie vanaf de eerste dag mocht meedraaien. Ik wist aanvankelijk nog maar weinig af van de zee, maar toen ik erin slaagde mijn eerste zee campagne succesvol te coördineren, was ik gelanceerd in de 'business van de mariene wetenschappen'. De werkomstandigheden toen, aan boord van de mijnenveger 'Mechelen', waren overigens heel wat minder comfortabel dan wat wetenschappers dezer dagen gewoon zijn. Toen in 1976 het project 'Zee' ten einde liep, stond men voor de keuze: ofwel maken we een eindverslag van het project en klasseren het verticaal, ofwel proberen we vanuit het project een meer permanente structuur te creëren, zodat alle energie geïnvesteerd in project 'Zee' niet voor niets is geweest. Men koos voor optie twee en meteen was de BMM geboren.

De naam Beheerseenheid Mathematisch Model Noordzee was toentertijd logisch, gezien ook het project 'Zee' de bestaande activiteit van 40 laboratoria had gekanaliseerd naar het maken van een mathematisch model en de nieuwe structuur BMM een logisch gevolg was van dit project. Een eerder beperkte groep van een tiental mensen, gevestigd in het Rijksadministratief Centrum te Brussel, maakte bij de oprichting van de BMM de dienst uit. Hieronder bevonden zich Jean-Paul Mommaerts, Willy Baeyens, Yves Adam

en ikzelf, allen onderzoekers uit de universitaire middelen. Ik geef toe dat nu, één generatie later, de naam BMM minder aangepast is aan de noden van de tijd. Veranderen zit er evenwel niet direct in. In het 'milieu' zijn we immers gekend als de BMM en naamsveranderingen kosten nu eenmaal ook geld. Indien het VLIZ mij natuurlijk een budget kan verschaffen om een grote publiciteitsoperatie te doen teneinde de naam te wijzigen, ga ik direct akkoord (lacht)!

Wat mijn persoonlijk engagement betreft, was ik één van de eersten aan de universiteit van Luik – met een traditie in de fysische oceanografie – die een zekere interesse toonde voor ecologie en biologie. Hierdoor geraakte ik, na het beëindigen van mijn doctoraat in 1980, betrokken bij de opmaak van de eerste ecologische modellen van nutriënten, fytoplankton, zoöplankton en bacteriën.

U vermeldt dat de BMM aanvankelijk gevestigd was in het Rijksadministratief Centrum. Vanwaar die keuze?

We werden ondergebracht bij het ministerie van Volksgezondheid in het Vesaliusgebouw van het Rijksadministratief Centrum te Brussel, omdat men vond dat we het best thuishoorden bij een technisch departement. Bovendien was er toen juist een bevoegdheidsuitbreiding van Volksgezondheid naar Leefmilieu op gang gekomen, waardoor dit de meest geschikte kapstok leek waaraan de nieuwe eenheid kon worden opgehangen.

Sinds die opstart in 1976 is de BMM sterk geëvolueerd, zowel naar taakstellingen als naar structuur. Hoe ging dat in zijn werk?

De eerste personeelsleden van de BMM werkten met tijdelijke contracten. Toen het takenpakket in de loop van de jaren door de overheid meer en meer als permanent werd aanzien, zocht men naar een mogelijkheid

om deze groep mensen een echt statuut te verlenen en dus werden we toegevoegd aan het wetenschappelijk instituut van het departement, het Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie (IHE). Bij de staatshervorming in 1988 werden de mensen van het IHE die zich inlieten met het leefmilieu overgeheveld naar de gewesten en bleef BMM achter als een 'exotisch' clubje van zeevarenden temidden een groep epidemiologen. We voelden dan ook aan dat het tijd werd om de BMM onder te brengen bij een wetenschappelijke instelling als het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN), die op dat moment reeds veel aandacht besteedde aan bv. biologie, biodiversiteit en ecosysteembenadering.

De BMM werd het zesde departement van het KBIN en als dusdanig een onderdeel van een federale, wetenschappelijke instelling. Anderzijds vervult de BMM ook heel wat adviserende taken naar de federale overheid toe, meer in het bijzonder naar het federaal ministerie Volksgezondheid en Leefmilieu en het ministerie bevoegd voor Noordzeezaken.

Is er geen probleem om deze administratieve adviesbevoegdheid en het functioneren als onafhankelijke, neutrale wetenschappelijke instelling met elkaar te verzoenen?

Eerst en vooral moet ik zeggen dat deze rol historisch gegroeid is. Bij de transfer vanuit het toenmalige Departement Leefmilieu naar het KBIN toe werd er expliciet op gelet dat er geen 'verlies' voor dit departement werd geleden. Om die reden werd uitdrukkelijk gestipuleerd dat de BMM ook na de transfer belast zou blijven voor een aantal beleidsgerichte taken. Anderzijds vind ik deze toestand bijzonder vruchtbaar. In het beleidscircus weten we, met onze wetenschappelijke achtergrond, goed waarover we praten. En als wetenschappers zijn we tevens goed op de hoogte van de maatschappelijke en beleidsmatige noden en kunnen ons onderzoek hierop richten. Er zijn verschillende colloquia georganiseerd over de relatie tussen wetenschap en maatschappij. Welnu, wij doen dat elke dag, wat niet steeds gemakkelijk is... Het is bijvoorbeeld altijd moeilijk om volledig onafhankelijk te oordelen. Daarom maken we veel energie vrij om te zorgen dat onze standpunten wetenschappelijk zo goed mogelijk onderbouwd zijn.

Momenteel zijn er trouwens onderhandelingen met de FOD Leefmilieu (voluit: Federale Overheids Dienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu) om een

nieuwe verdeling van de taken te definiëren. De BMM heeft zich jarenlang geëngageerd in de beleidssector, voornamelijk door gebrek aan initiatief van de kant van de bevoegde administratie. Nu, en dat is een voordeel van de Copernicus-operatie, wil men binnen de administratie actiever gaan optreden in deze dossiers. De meer beleidsmatige dossiers gaan naar de administratie, die met een duidelijk wetenschappelijke dimensie blijven bij BMM.

Zit hier in wezen het belangrijkste verschil tussen jullie en universitaire groepen, dat de BMM dichter aanleunt bij het beleid?

Dat is een verschil, inderdaad. En elke toestand heeft zijn voor- en nadelen. Universiteiten hebben feitelijk meer vrijheid in hun onderzoek, wij staan waarschijnlijk een beetje dichter bij de 'real world' en zijn verplicht om meer gericht onderzoek te doen. We zijn bereid om een dialoog aan te gaan met briljante wetenschappers om hun fundamenteel onderzoek meer toegepast te benaderen.

De BMM heeft niet alleen taken op nationaal vlak, er wordt ook binnen een internationale context gewerkt. Wat is de rol van BMM binnen deze internationale context en wat is uw persoonlijk engagement hierin?

De internationale context aangaande het zeegebeuren is tamelijk complex. Het meest efficiënte samenwerkingsverband tot nu toe is duidelijk OSPAR (het 'Verdrag inzake de bescherming van het mariene milieu in het noordoostelijk deel van de Atlantische Oceaan'). Anderzijds is er de wens van de kant van de Europese Commissie om meer en meer haar invloed te laten gelden in mariene affaires. Vandaar de ontwikkeling van een mariene strategie van de Europese Commissie. Mijn standpunt is dat we altijd moeten proberen de best beschikbare middelen te gebruiken om het finale doel te bereiken. Maar het is ook menselijk dat er een vorm van concurrentie bestaat tussen internationale instellingen en een natuurlijke gang naar meer en meer macht.

Als instelling is het voor ons tegenwoordig een probleem om in de veelheid aan initiatieven de juiste keuzes te maken waaraan mee te doen en welke initiatieven we beter aan ons laten voorbijgaan. Er zijn genoeg activiteiten internationaal om onze volledige staf van 55 mensen continu aan deze initiatieven te laten deelnemen, maar dat gaat natuurlijk niet. We moeten dus selectiever worden in deelname aan internationale inspanningen. Maar toegegeven, het is moeilijk om nee te zeggen...

U volgt het marien wetenschappelijk landschap in België al meer dan 35 jaar. Hoe ziet u de toekomst tegemoet en welke rol zou u graag weggeschreven zien voor de BMM en de universiteiten?

De Europese dimensie wordt steeds belangrijker, waardoor het essentieel is een voldoende grote kritische massa op te bouwen. Té kleine eenheden hebben waarschijnlijk maar een beperkte toekomst. Daarom ben ik, voor wat België betreft, voorstander van een inkrimping van het onderzoekslandschap tot een beperkt aantal sterke en voldoende grote onderzoeksgroepen. België heeft vanwege de historische evolutie waarschijnlijk te veel onderzoekseenheden van onvoldoende formaat, en mijns inziens is er nood aan een hergroepering. De toekomst ligt hem in een Europese integratie, met de moeilijkheid voor een klein land als het onze om zijn goede onderzoeksploegen op de kaart te zetten. Zo ben ik tamelijk gelukkig met het MarBEF initiatief, het Europese Network of Excellence i.v.m. mariene biodiversiteit, waarin de Belgen aan het voortouw staan. Het is een mooi voorbeeld van hoe onze wetenschappers hun weg kunnen vinden in de Europese toekomst.

Kan in dit plaatje de oprichting van een nieuw zeewetenschappelijk onderzoeks-instituut passen, een instituut zoals de meeste van onze buurlanden hebben?

Dat zou een optie kunnen zijn, hoewel we in België een sterke traditie hebben om een belangrijk deel van het onderzoek aan de universiteiten te houden. Met deze traditie is het niet mogelijk om én een nieuw instituut te creëren, én het bestaan van meerdere universitaire groepen te bestendigen. Het is het één of het ander. U ziet, ik ben niet gewoon om me in mijn uitspraken te laten leiden door 'political correctness'. Ik zeg frank mijn mening. Denkt u dat er aan de universiteiten mensen bereid zijn om het onderzoek zomaar over te laten aan een nieuw instituut en hun eigen rol te zien inperken? Het antwoord zal neen zijn. Dat blijkt overigens ook duidelijk uit het statuut van het VLIZ, dat expliciet het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek verbiedt. Dit zou volgens mij een pluspunt voor het VLIZ geweest zijn maar dit is duidelijk ingegeven door de wens van de universiteiten. Met de BMM hadden de universiteiten reeds één concurrent, een tweede was dan ook niet gewenst (lacht). Voor de BMM is het belangrijk om zijn mensen te laten functioneren in een wetenschappelijke omgeving, omdat ik weet dat het dagdagelijkse wetenschappelijke werk het adviesproces voedt.

U bent vertrouwd met zowel de Vlaamse als Waalse onderzoekstraditie in mariene wetenschappen. Zijn er belangrijke verschillen tussen beide?

Ik denk het niet. De verschillen zijn louter thematisch van aard en er is ook geen concurrentie tussen beide. In Vlaanderen zijn er o.a. de onderzoeksploegen van Magda Vincx in de mariene biologie en het team van Jean-Pierre Henriët, een grote meneer in de submariene akoestiek. In de Franstalige gemeenschap is er Christiane Lancelot die goed is in fytoplankton modellering en is er een groep in Luik actief op het vlak van de CO₂ problematiek.

Er is wel het probleem dat mensen van mijn leeftijd moeten leren om hun successie beter voor te bereiden. Ik vind het jammer dat goede onderzoeksploegen aan universiteiten met het verdwijnen van de verantwoordelijke, ten onder gaan. Het is niet gemakkelijk om de overbrenging van generatie op generatie te garanderen, zonder veel theoretische en praktische kennis voor het nageslacht te laten verloren gaan.

Jullie vierden zopas nog '20 jaar Belgica', met de nodige luister en een symposium. Wat ziet u als de belangrijkste verwezenlijkingen van die periode? Wat waren de mooiste momenten? En hoe ziet u de toekomst voor de Belgica?

Het mirakel van de Belgica is dat er gedurende de volle twintig jaar elke dag schitterend werk is geleverd, aan 200 effectieve werkdagen per jaar. Er is een voortdurende transit en interactie van mensen aan boord, en een vervlechting van een militaire en een civiele cultuur. Er zijn quasi geen ongevallen geweest, en ook de menselijke verstandhouding vlotte veelal goed. Aanvankelijk was voorzien de Belgica te laten werken in de Noordzee – zeg maar van Brest tot Aberdeen – maar in de loop van de jaren zijn ten gevolge van de Europese programma's ook heel wat verre reizen ondernomen. De definitie van de Noordzee is als het ware verbreed naar een gebied van de kusten van Marokko tot aan de poolcirkel. Door die toegenomen geografische dimensie is het niet altijd gemakkelijk om de organisatie van kustgebonden missies van de Belgica te blijven verzoenen met deze lange vaarten.

Wat de toekomst betreft stel ik vast dat de Belgica, door toedoen van een degelijk onderhoud, nog wel een kleine tien jaar zonder al te grote problemen verder kan. We hebben wel de principiële beslissing genomen geen substantiële investeringen (bv. dynamisch positioneringssysteem) meer te doen aan boord van een verouderd schip.

Wanneer hoopt u een nieuwe Belgica op de voorgrond te zien treden?

Ik ben een gentleman, dus wat mij betreft mag de Belgica nog verderwerken tot mijn pensioen binnen acht jaar. Dat zou ook voor mij een comfortabele situatie zijn. Anderzijds moet men zich realiseren dat bij de Belgica-I het mij zeven jaar heeft gekost tussen conceptvorming en ingebruikname. Ik heb dan ook als wens mijn opvolger als afscheidsgeschenk de Belgica-II te kunnen voorstellen. Het is overigens best mogelijk dat deze nieuwe Belgica de laatste in zijn soort wordt. Er wordt immers meer en meer gesproken van 'shipless oceanography', een beweging naar autonome onderwatertuigen en -robots, die minstens ten dele het werk van de klassieke onderzoeksschepen zullen kunnen overnemen. Maar dat is pas voor na Belgica-II of ergens rond 2050.

U had het daarnet over het toenemende belang van de Europese dimensie en de daaruit volgende grotere vaarafstanden voor de Belgica. Ziet u in deze fase een rol weggelegd voor de Zeeleeuw om de eerder korte vaarten voor zijn rekening te nemen?

Het probleem is er in essentie een van middelen. Ierland heeft bijvoorbeeld een positief beleid ten aanzien van de zee. Ze hebben een mooi centrum in Galway en twee schepen, één meer gericht op onderzoek naar oceaancprocessen en één die zich toespitst op de kustprocessen. Er zijn dus argumenten te vinden om twee schepen in complementariteit in te zetten. Maar is het geld hiervoor wel beschikbaar in België?

De Belgica is destijds gebouwd als een 'multipurpose vessel' omdat het geld er niet was om twee schepen met verschillende finaliteiten – bv. één voor visserijonderzoek en een ander – te bouwen. Voor wat betreft de Zeeleeuw, zie ik momenteel toch een nood aan een verbetering van de efficiëntie. We hebben met het VLIZ een samenwerkingsakkoord om de complementariteit van Belgica en Zeeleeuw te optimaliseren, maar anderzijds zie ik geen duidelijke beweging van onze klanten om van schip te veranderen. Ik zie met andere woorden geen verlichting van de werklust voor de Belgica afkomstig van de Zeeleeuw. Mijn leven zou nochtans gemakkelijker zijn met een meer efficiënte Zeeleeuw, dat is duidelijk. Voor mij zou er in een ideale configuratie dan ook reden zijn om een schip van de klasse Zeeleeuw te hebben en een tweede schip een beetje groter dan de huidige Belgica. En hoe wel er redenen te bedenken zijn om te streven naar een schip van ca. 70 meter (i.p.v. de huidige 51 meter voor de Belgica), blijven we met het probleem zitten om deze mariene dimensie in België te promoten. Ik ben op de hoogte dat de aandacht en gevoeligheid voor de zee aan de kust groot zijn. Maar eens voorbij Brugge, is de motivatie al veel minder evident.

We waren daarnet ook al een beetje beland bij de samenwerking VLIZ – BMM. Hoe hebt u de komst van het VLIZ ervaren? Hoe ziet u het verloop van de huidige samenwerking? En hoe zou u die graag zien evolueren in de toekomst?

Jullie komst heb ik met gemengde gevoelens onthaald. Globaal gezien ben ik het ermee eens dat de positie van de BMM soms wat té monopolistisch was. Anderzijds kunnen we ook vooruitgang boeken door de geboorte van concurrenten. Zo is het duidelijk dat het VLIZ heel sterk staat qua communicatie, en dus is het voor ons een challenge om onze communicatie ook te verbeteren.

Vandaag de dag is onze relatie genormaliseerd. We hebben een samenwerkingsakkoord gesloten m.b.t. de inzet van Belgica en Zeeleeuw, en is er een aanvraag om een tweede overeenkomst aan te gaan m.b.t. datamanagement.

Dat neemt niet weg dat ik persoonlijk vragen heb bij die bedoelde intensere samenwerking. Wanneer ik het finale doel zou snappen, zou het probleem al half zijn opgelost. De relatie met het VLIZ blijft, gezien de actie van de watchdogs van de universiteiten, beperkt tot communicatie en databeheer. Dus zijn jullie partners voor communicatie, sensibilisering, educatie, databeheer, etc... Jullie diepgang qua research is volgens mij té beperkt, vanwege het niet mogen uitvoeren van eigen onderzoek. De corebusiness van de BMM daarentegen is onderzoek en niet communicatie. En dat leidt wel eens tot toestanden waarbij de lezer van jullie publicaties verkeerdelijk denkt dat het voorgestelde onderzoek door het VLIZ is uitgevoerd, in plaats van door de universitaire groepen of de BMM. Het voorbeeld van het artikel over het munitiestort op de Paardenmarkt, aangeleverd door het Renard Centre of Marine Geology en gebaseerd op onderzoek betaald door de federale overheid, en verschenen in jullie Grote Rede, illustreert dit. Nochtans is de beste traiteur diegene die u niet ziet aan tafel...

Begrijp me niet verkeerd. Ik heb hieromtrent absoluut geen gevoel van irritatie. Ik ben wel verrast door de verhoogde nood aan communicatie in deze tijd, en besef ook heel goed dat we moeten communiceren. Maar wat moeten we communiceren? Exact, onderzoeksresultaten! Maar daarvoor moeten we vooral productief zijn als onderzoekers. En hier dreigt het gevaar dat onderzoekers meer en meer tijd dienen te stoppen in communicatie in plaats van in productie, wat finaal ten koste gaat van deze communicatie en een degelijke inhoud. En dus leiden dergelijke situaties in het algemeen tot een daling van het niveau van de inhoud... en een verhoging van de inzet van beeldmateriaal. Ik zie dat nu ook binnen het zesde Kaderprogramma, waar men reeds op het niveau van een proposal kleurrijke brochures gaat aanmaken, terwijl

men toch maar één kans op vijf heeft dat het projectvoorstel wordt aanvaard.

Betreffende uw vraag over hoe ik de toekomstige samenwerking tegemoet zie, kan ik kort zijn. Ik heb geen kristallen bol op mijn tafel en dat is maar goed ook. Maar zeker is dat ook veel zal afhangen van de evolutie van België in het algemeen.

Dr. Pichot, dank u voor de tijd die u hebt vrijgemaakt voor dit interview. Ik denk dat we hier kunnen afsluiten, tenzij u nog iets kwijt wil aan ons lezerspubliek.

Ik zie een goede toekomst voor de BMM inzake de operationele oceanografie. Het is een key-issue, waarin we reeds veel inspanning gedaan hebben en waarin we ook in de toekomst de nodige energie willen blijven steken. We ontwikkelen en verspreiden nu reeds allerlei voorspellingen voor de kust via onze website, die we binnenkort gevoelig zullen uitbreiden. En uiteraard is het belangrijk te weten wie de huidige eindgebruikers van deze voorspellingsmodellen zijn, niet in het minst omdat zij de betalende klanten van morgen zijn.

Daarnaast zijn we ook sterk geïnteresseerd in het concept 'habitat'. We denken dat de modellenmarkt gebruikt zal worden als bron van informatie om vanuit een ecosysteembenadering met habitats om te gaan. Deze 'ecosystem-approach' is tegenwoordig in alle internationale fora schering en inslag en we geloven dat modellen hierin een belangrijke rol kunnen spelen.

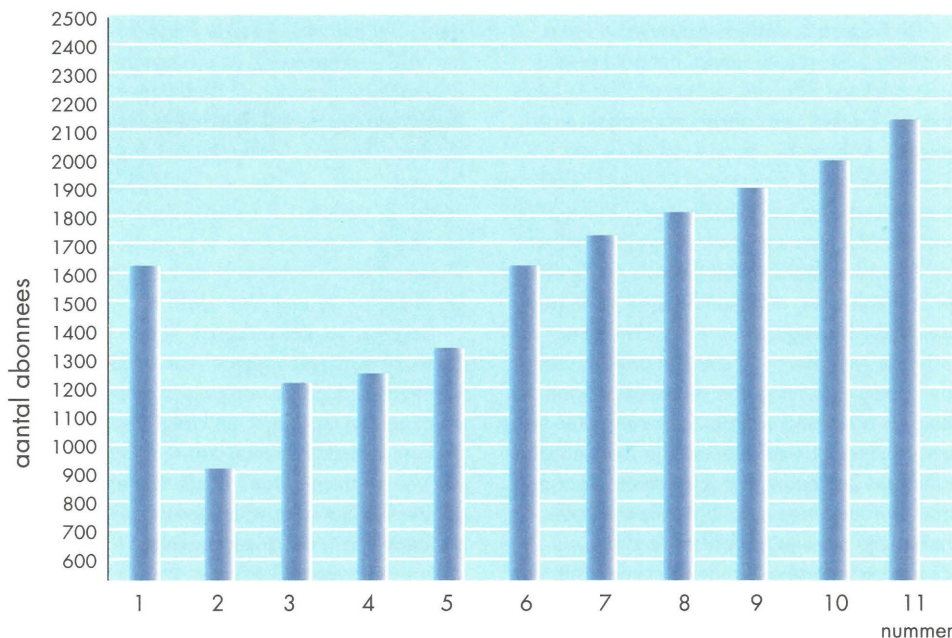

Kort

De 'Grote Rede' viert zijn 2000ste abonnee

Het VLIZ infoblad over zee en kust, de 'Grote Rede', is straks al aan zijn vijfde jaargang toe. Bij de opstart in 2001 was de betrachting om een zo breed mogelijke laag van de bevolking over zee en kust te informeren, via een veelzijdig en gratis infomagazine. De redactie besliste toen om – na het uitsturen van een eerste proefnummer naar een ruim adressenbestand – geen verdere, agressieve promotie-campagne te voeren, maar het aantal abonnees 'organisch' te laten groeien vanuit mond-aan-mond reclame. En wat blijkt? Het lezerspubliek kende sindsdien een gestage groei a rato van één nieuwe abonnee per dag, zodat vandaag 2015 Vlaamse en 124 Nederlandse abonnees kunnen worden opgetekend! Daarmee is de 'Grote Rede' de populairste reguliere publicatie van het VLIZ en vult het kennelijk een hiaat in qua kennis over kust en zee in Vlaanderen.

Het lezerspubliek van de 'Grote Rede' kende – na de lancering van het eerste nummer in januari 2001 en het uitsturen van dit eerste proefnummer naar een ruim adressenbestand – een gestage groei a rato van één nieuwe abonnee per dag, zodat vandaag 2015 Vlaamse en 124 Nederlandse abonnees kunnen worden opgetekend! Daarmee is de 'Grote Rede' de populairste reguliere publicatie van het VLIZ en vult het kennelijk een hiaat in qua kennis over kust en zee in Vlaanderen (VL)

VLIZ team loopt kustmaraton

Begin oktober 2004 trok de kust extra veel bezoekers naar aanleiding van de actie 'De Kust Beweegt'. Dit toeristisch, recreatief en actief weekend (2-3 oktober) ter promotie van de kust en de Kustfietsroute kende tal van activiteiten waaronder een heuse 'Kustmaraton'. Zowel individuen als ploegen konden hun krachten met elkaar meten in deze loopwedstrijd van De Panne tot Mariakerke. Ook het VLIZ liet zich niet onbetuigd en kaapte een 77ste plaats (op 156) weg in de categorie 'aflossingsmaraton voor bedrijven'. Met een tijd van 3u30'27" en een gemiddelde snelheid van 12,03 km/h waren Kathy Belpaeme, André Catrjisse, Ann Govaere, Ann-Katrien Lescrauwaet, Jan Mees en Roeland Tjampens best tevreden.

Vlaams-Nederlandse commissie beoordeelt 'Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium 2010'

De regeringen van Nederland en Vlaanderen willen eind 2004 een politiek besluit nemen over een samenhangend pakket van maatregelen en projecten voor het Schelde-estuarium. Deze maatregelen dienen rond 2010 te zijn uitgevoerd of gestart. De maatregelen en projecten zijn – in navolging van de pijlers van de Lange Termijn Visie Schelde – gericht op het verhogen van de veiligheid tegen overstromingen, het verbeteren van de toegankelijkheid van de Scheldehavens voor zeeschepen en het opwaarderen van de aangetaste natuur in het estuarium.

Een Vlaams-Nederlandse commissie van experts werd gevraagd advies uit te brengen over de Strategische MER, die werd uitgevoerd ten behoeve van de besluitvorming over deze Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium 2010. De commissie oordeelde dat de S-MER wel de nodige informatie bevat om verder te kunnen gaan met de uitwerking van de vaargeulverruiming op projectniveau, maar dat er wel nog wat schort aan de invulling van het pakket natuurmaatregelen. Terwijl het belang van natuurmaatregelen niet in vraag wordt gesteld, bestaat over de voorgestelde omvang van dit pakket nog onvoldoende duidelijkheid. Ook wijst de commissie er in haar advies op dat er nog veel onzekerheden zijn op het vlak van de morfologie en de daaraan gekoppelde voorspellingen voor effecten van verruiming op natuur, wat noopt tot bijkomend onderzoek en monitoring. In deze commissie zetelden aan Vlaamse zijde prof. Jean Berlamont (KULeuven), ir. Geert Pillu (MER cel Vlaanderen), dr. Jan Mees en dr. Jan Seys (VLIZ).

Op de kustmaraton van 2 oktober 2004 liet ook het VLIZ zich niet onbetuigd. In de categorie 'aflossingsmaraton voor bedrijven' kaapte het een 77ste plaats (op 156) weg. Met een tijd van 3u30'27" en een gemiddelde snelheid van 12,03 km/h waren vlnr. Roeland Tjampens, Kathy Belpaeme, Jan Mees, André Catrjisse, Ann Govaere en Ann-Katrien Lescrauwaet (ontbreekt op foto) best tevreden (VL)

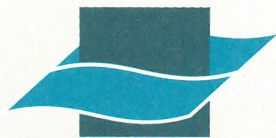

De regeringen van Nederland en Vlaanderen willen eind 2004 een politiek besluit nemen over een samenhangend pakket van maatregelen en projecten voor het Schelde-estuarium. Een Vlaams-Nederlandse commissie van experts werd gevraagd advies uit te brengen over de Strategische MER, die werd uitgevoerd ten behoeve van de besluitvorming over deze Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium 2010. De commissie oordeelde dat de S-MER wel de nodige informatie bevat om verder te kunnen gaan met de uitwerking van de vaargeulverruiming op projectniveau, maar dat er wel nog wat schort aan de invulling van het pakket natuurmaatregelen (MD)

Oostendse havendag en Visserijfeesten 2004, in optimale maritieme sfeer

Voor wie zich graag eens ten volle laat gaan in de gezellige sfeer van het visserijleven of de talrijke havenactiviteiten te Oostende, was het weekend van 4-5 september 2004 weer een topper. Dan stonden de Oostendse Havendag en Visserijfeesten immers weer garant voor een zeer ruim assortiment aan activiteiten, die allen van dicht of van ver met de zee, de haven of de visserij te maken hadden. Je kon het zo gek niet bedenken of je vond het in en rond de haven van Oostende: demon-

straties vissorteren en veilen, scheepsmodellen, een maritieme antiek-, boeken- en curiosamarkt, viskistenstapelwedstrijd, volksdansen en optredens, infostanden van overheidsinstellingen, verenigingen en bedrijven, eet- en drankstandjes, opendeur van een ferryboot, marine schip, baggerboot of scheepswerf, en ga zo maar door. Nieuw was een stand 'Maritieme schatten op zolder', waar je als eigenaar van zeevondsten terecht kon bij archeologen, die je hielpen de herkomst te bepalen. Ook het VLIZ was opnieuw van de partij met een uitgebreide stand rond kust en zee.

V L I Z

Het VLIZ in een notendop

Het Vlaams Instituut voor de Zee vzw werd in 1999 opgericht door de Vlaamse regering, de provincie West-Vlaanderen en het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek - Vlaanderen.

Het VLIZ ondersteunt het zeewetenschappelijk onderzoek in Vlaanderen en bouwt hiertoe een coördinatieforum, een oceanografisch platform en het Vlaams Marien Data- en Informatiecentrum uit. VLIZ fungeert als internationaal aanspreekpunt en verstrekt adviezen op vraag van de overheid of op eigen initiatief. Het VLIZ staat ook in voor wetenschapspopularisering, sensibilisering en de verdere valorisatie van de mediatheek. Binnen het kader van een beheersovereenkomst ontvangt het VLIZ een jaarlijkse toelage van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en van de provincie West-Vlaanderen.

Voorzitter van de raad van beheer is de heer Paul Breyne, gouverneur van West-Vlaanderen. In de raad zetelen academici verbonden aan Vlaamse universiteiten, vertegenwoordigers van de Vlaamse overheid en van de provincie West-Vlaanderen, en afgevaardigden uit de mariene economische sector. Voorzitter van de wetenschappelijke commissie is prof. dr. Patric Jacobs. Deze commissie adviseert de raad van beheer inzake wetenschappelijke aangelegenheden. De samenstelling weerspiegelt het multidisciplinaire en interuniversitaire karakter van het VLIZ, met onderzoekers van de zes Vlaamse universiteiten, van de Vlaamse en federale onderzoeksinstituten, en vertegenwoordigers van bevoegde administraties.

Het VLIZ heeft een interfacefunctie tussen wetenschappelijke middelen, overheidsinstanties en het grote publiek. Wie interesse heeft voor het wetenschapsgerelateerde kust- en zeegebeuren, kan individueel of als groep aansluiten als sympathiserend lid van het VLIZ.

Uitgebreide informatie
over het Vlaams Instituut
voor de Zee is beschikbaar
op de website
(<http://www.vliz.be>)
of bij het secretariaat
(e-mail: info@vliz.be)

*Geïnteresseerden kunnen
sympathiserend lid worden van
het VLIZ.*

*Speciale reducties gelden voor
studenten en doctorandi.*

*Een formulier voor het
aanvragen van lidmaatschap kan
verkregen worden via het secreta-
riaat of via de website.*

